

MYTOLOGIK

En gennemgang af Lévi–Strauss' myteanalytiske metode med henblik på en litterær applikation

JONNA KJÆR

x

INDHOLD

I	Forord	1–2
II	Kritik af Lévi–Strauss’ strukturalisme	3–7
III	Forventninger til Lévi–Strauss’ strukturalisme	8–25
	1. Myte og historie	10–13
	2. Myte og ideologi	14–16
	3. Myte og litteratur	16–25
IV	Korpuskonstituering – <i>Tristan og Isolde</i>	26–32
V	Lévi–Strauss’ myteanalytiske metode	33–57
	1. Model og ”empirisk–deduktiv” metode	35–41
	2. Metafor og metonym	41–46
	3. Mytens kanoniske formel	46–57
VI	Efterskrift	58
	Noter	59–60
	Litteraturliste	61–65

FORORD

Den følgende fremstilling af Lévi-Strauss' (herefter: L-S) myteteori er en indledende bestemmelse af nogle problemstillinger inden for mytisk analyse af et litterært tekstkorpus.

Betegnelsen *MYTOLOGIK* refererer til fællestitlen på L-S' 4-bindsværk om myteanalyse, "myte-logikker" (*Mythologiques*), hvoraf jeg benytter det første bind, *Det rå og det kogte (Le Cru et le Cuit)*. Fællestitlen udtrykker kærnepunktet i L-S' anskuelse af den mytiske tanke som en logisk tanke, der også kan gøres til genstand for logiske operationer i en analyse. Jeg benytter også bogen om *Den vilde tanke (La Pensée Sauvage)*, der omhandler primitive folkeslags klassifikationssystemer, men som samtidig kan læses som en beskrivelse af den mytiske tankes virksomhed, idet denne opererer inden for samme art systemer.

Hensigten med min læsning af L-S er at diskutere anvendeligheden af hans myteteori, og det materiale, teorien skal anvendes på, er et korpus bestående af versioner af den middelalderlige *Tristan og Isolde* overlevering. De problemer, der behandles på de følgende sider, udspringer altså af L-S' metode i forhold til dette materiale. L-S fastslår, at en myte skal betragtes som helheden af dens versioner, og dette synspunkt virker indlysende nødvendigt og frugtbart; jeg vil, trods det voldsomme omfang i tid og rum *Tristan og Isolde* myten da antager, foreløbig acceptere dette ideale krav til korpuskonstitueringen. Hvad angår mit krav til metoden, er det ikke tanken at standse ved den pragmatiske filtrering af L-S' arbejde, som jeg i det følgende foretager. Jeg vil karakterisere mit materiale som en "litterær myte" eller en "mytisk roman", og selv om jeg nok mener, at L-S kan yde værdifulde redskaber til en mytisk analyse, er det min hensigt også at tage hensyn til den litterært orienterede moderne franske tekstteori, der vil blive diskuteret i en senere artikel.

Jeg fremlægger altså i det følgende nogle tanker om, hvordan jeg – sandsynligvis mod L-S' ønske og i hvert fald mod hans hensigt – kan bruge hans metode, med foreslåede modifikationer, på et andet materiale end de myter, riter og institutioner fra primitive

samfund, som han har beskæftiget sig med. Min gennemgang behandler kritisk L-S' relevante metodiske valg og tager forbehold over for hans modelkonstruktion og -manipulation.

Af L-S' omfattende produktion har jeg valgt at basere min gennemgang på fire bøger, som delvis af ham selv fremhæves som dem, der giver reglerne for hans myteanalytiske metode, og som i øvrigt dækker et anseligt tidsrum (1945-1973) og derved fortæller om en udvikling. De fire valgte bøger er også repræsentative på den måde, at de med L-S' egne ord (*Le Cru et le Cuit* 17-18) dækker to etaper af hans refleksion: *La Pensée Sauvage* står som tænkepause og afslutning på den første etape, *Le Cru et le Cuit* som starten på den næste. De fire bøger er: *Anthropologie Structurale I* (forkortet AS I) (foredrag og artikler 1945-1956) 1958, *La Pensée Sauvage* (PS) 1962, *Le Cru et le Cuit* (CC) 1964 og *Anthropologie Structurale II* (AS II) (foredrag og artikler 1952-1971) 1973.

Værker anføres i teksten med forfatterens efternavn; udgivelsesår medtages som regel for at give kronologisk overblik, ikke blot over L-S' arbejde, men også over den citerede sekundærlitteratur — og for at vise L-S' placering i forhold til denne. For de fire grundbøger af L-S anvendes forkortelser (AS I, PS, CC, AS II).

I håbet om, at artiklen kan have interesse også uden for især fransklæsendes rækker, oversættes citater og titler til dansk (hvis der kan være tvivl om den nøjagtige oversættelse af især fagtermer, angives de i parentes på originalsprog), i bibliografien gives titlerne på originalsprog. Sidereferencer nævnes uden det sædvanlige "p." (pagina); det siges explicit, hvis det drejer sig om krydshenvisning inden for afhandlingen. Henvisninger til noter angives i kantet parentes.

Jeg takker professor, dr. phil. Jørn Moestrup for gode råd og interesse. En hjertelig tak rettes også til assistent fru Henny Eriksen for utrættelig omhu ved renskrivningen.

Jonna Kjær
Kandidatstipendiat
Odense, august 1977.

KRITIK AF LEVI-STRAUSS' STRUKTURALISME

L-S er kendt for at være den første, der overførte den strukturelle lingvistik teori og metode på et andet videnskabsområde, nemlig antropologien (cf. *De elementære slægtskabsstrukturer* 1949). Nu anvendes strukturel metode inden for mange andre områder og har da antaget forskellige former, således at det kan være vanskeligt at give en dækkende, generel karakteristik af strukturalismen og af de forskellige videnskabers strukturbegreb (cf. Boudon 1968 og Ducrot et al. 1968).

En klar, bred karakteristik synes imidlertid Kai Aalbæk-Nielsen (1970) at give, når han siger:

Det fælles for videnskabernes strukturanalyser er, at de vil give en beskrivelse af sproget, digtet, samfundet, kulturen – eller hvad der nu er den enkelte videnskabs genstand – som en struktur: en helhed, hvis enkelte led ikke er uafhængige af hinanden, men tværtimod knyttet sammen på en sådan måde, at det enkelte led først får mening i kraft af at blive knyttet sammen med de øvrige elementer, så de udgør en helhed. Den strukturalistiske analyse skal derfor blotlægge den helhed – strukturen – der gør det muligt at forstå de enkelte elementer, fordi de først får mening i kraft af at tilhøre helheden. Strukturen ligger under det empirisk givne plan. Den er skjult for den umiddelbare betragtning, men den er den egentlige realitet, som man må lægge blot, hvis man vil forstå de fænomener, der direkte kan iagttages. (99)

Definitionen kan udtrykkes på en anden måde ved hjælp af de tre karakteristika, der nævnes af Jean Piaget (1968): *totalitet*, *transformation* og *selvregulering* (6-16). Totalitetsbegrebet dækker opfattelsen af, at for strukturen ydre, og dermed væsensfremmede, elementer ikke skal inddrages for at finde strukturen. At strukturen opfattes som et transformationssystem vil sige, at den bevares eller beriges ved interne ændringer, styret af systemets love. Selvregulering medfører, at strukturen til en vis grad lukkes: skader i struk-

turen udbedres i kraft af de interne love og i overensstemmelse med systemets karakter.

Jeg har fundet det på sin plads at give disse foreløbige, meget vage og generelle bestemmelser af begreber, der er typiske for strukturel metode, fordi man da bedre vil kunne se, at den kritik, som L-S er blevet udsat for, i høj grad angår strukturalismen som sådan, og dens implikationer, og ikke blot hans anvendelse. I øvrigt må man nok mene, at når kritikken af L-S har været så heftig, er det, fordi han som den første dristede sig til at overføre lingvistisk strukturalisme på et videnskabsområde, der har selve Mennesket – ikke blot menneskets sprog – som genstand.

L-S har i sine arbejder insisteret på, at det, han søger, er menneskets ånd (*l'esprit humain*, cf. f.eks. AS I, 91 og CC 18) og de mekanismer og love, der gælder for dens udfoldelse. Dermed synes han at reducere mennesket til stedet for åndens virke, og i øvrigt går han så vidt som til at mene, at naturen selv følger de samme love som denne menneskeånd (cf. AS I, 102, citeret nedenfor 35; cf. og så nedenfor 13 om biokemisk forskning). Ricoeur (1969, 55) taler om L-S' "kantisme uden transcendentalt subjekt", en karakteristik som L-S tager til indtægt uden ophævelser (CC 19).

Den kritik, der har betydning for den følgende diskussion af L-S' myteanalyse, gælder L-S' forhold til *historien* og til hans egen *metode*. Mange steder har L-S i marxistiske vendinger forsøgt at rense sig for beskyldninger om at lade hånt om basis' betydning for overbygning (cf. f.eks. nedenfor 5) og insisteret på, at han ikke ser en modsigelse mellem det synkrone og diakrone aspekt, kun finder han det synkrone system nemmere at håndtere (AS I, 319) (i øvrigt er det betegnende for klassisk, strukturel metode i almindelighed at lægge vægten her, jvf. Saussure som mente, at forståelsen af systemet skulle forklare sprogets udvikling, ikke omvendt). Roman Jakobson er den strukturelle lingvist, som L-S især er påvirket af, og han kaldes ofte ind for at bevidne, at strukturalismen ikke nødvendigvis udelukker det diakrone aspekt til fordel for det synkrone (cf. f.eks. AS I, 101 og AS II, 26).

Imidlertid har L-S taget kritikken så alvorligt, at han i en lang artikel, *Historie og Dialektik* (PS 1962, 324-357; cf. herom Kai Aalbæk-Nielsen 1970, 92ff.) har diskuteret sit historiesyn. Denne diskussion er formet som en kritik af Sartres *Kritik af den dialek-*

tiske fornuft (1960). — Nedenfor skal vi se nærmere på, hvordan L-S tager hensyn til de samfundsmæssige betingelser, når han beskæftiger sig med overbygningen, myterne. Om hensigten med PS (1962) siger han eksempelvis følgende:

Naturligvis er det udelukkende af praktiske grunde, og fordi denne bog er viet ideologien og supra-strukturerne, at vi tilsyneladende giver disse en art forret. Vi vil på ingen måde hævde, at de ideologiske transformationer afføder sociale transformationer. Kun det omvendte gælder: den opfattelse, mennesket danner sig af forholdet mellem natur og kultur, er en funktion af den måde, hvorpå det ændrer sine egne samfundsmæssige relationer. Men da vor opgave her er at skitsere en teori om supra-strukturerne, er det uundgåeligt, af metodiske grunde, at ofre disse en særlig opmærksomhed og tilsyneladende at sætte større fænomener, der ikke i øjeblikket optræder i vor plan, i parentes eller på en underordnet plads. Alligevel studerer vi kun de skygger, der tegnes på hulens væg, uden dog at glemme, at alene den interesse, vi udviser for dem, giver dem et skin af virkelighed. (PS 155)

Udover det nævnte opgør med Sartre kan der henvises til Pierre Macherey (1966) og Henry Lefebvre (1971) som seriøs kritik af L-S fra marxistisk hold. Et af Macherey's synspunkter vil blive omtalt nedenfor i afsnittet om myte og ideologi (14-16).

Som afslutning på denne korte præsentation kan det her siges, at L-S og andre strukturalister under ét beskyldes for at ville afskaffe mennesket som subjekt (især Foucault har direkte inviteret til denne kritik i *Ordene og tingene* 1966) og at yde det teknokratiske samfund redskaber til underkuelse og umyndiggørelse af de i forvejen udbyttede ved den omtalte fremhævelse af strukturen på bekostning af Mennesket.

Den anden kritik af L-S, som her skal omtales, kommer fra hermeneutikere. Ricoeur's (fra 1963, cf. CC19), der er præget af respekt og interesse, genoptages i *Fortolkningernes konflikt* (1969, cf. Sebag 1965). De punkter, der skal fremhæves, gælder gyldigheden af L-S' metode og en forskel mellem hermeneutik og strukturalisme, som jeg anser for betydningsfuld for vurderingen og anvendelsen af L-S' metode. Et af Ricoeur's anklagepunkter, som ved-

rører metodegyldighed og gælder det evenementielle (begivenhedsmæssige) aspekt i myterne, griber ind i den narratologiske kritik, der vil blive diskuteret senere (41ff.).

Ricoeur's udgangspunkt for kritik (af AS I og PS) er hans mening om, at bevidstheden om en metodes gyldighed er uadskillelig fra bevidstheden om metodens grænser (1969, 44 og 48), og han undrer sig — med rette — over den universelle værdi, som L-S synes at tillægge sine iagttagelser af den mytiske tanke hos primitive folkeslag i et geografisk område, som kulturelt ligger særdeles fjernt fra vort. L-S vedgår (PS 308), at totemismen (som er udtryk for en klassificerende tanke af lignende art som den vilde eller den mytiske) ikke findes (den "totemistiske tomhed") i de store, europæiske kulturer. Dette begrundes af L-S med, at disse kulturer skulle have valgt selvforklarelse gennem historien, og at en sådan er uforenelig med totemismens klassifikation af ting og væsner (naturlige og sociale) ved afgrænsede grupper. Med L-S' håb om at finde menneskeåndens mekanismer ud fra etnografisk feltarbejde in mente må en konstatering som den nævnte unægtelig svække vor overbevisning om generaliseringens gyldighed.

Et andet punkt i Ricoeur's kritik, der må tages i betragtning ved applikation af L-S' metode på det middelalderlige tekstmateriale, er hans påpegning af forskelle i de såkaldt primitive kulturer og vor egen; Ricoeur fremhæver i denne forbindelse den "symbolmentalitet", der (ifølge Chenu 1976³, 159-209) prægede den kristne middelalder. Her skal nævnes den afstand, som L-S flere steder gør opmærksom på, der skiller etnologen fra hans forskningsgenstand, en afstand, som begunstiger iagttagelsen af den således "objektiverede tanke" (pensée objective, f.eks. CC19), fordi der hermed udtrykkes en afgørende forskel fra den hermeneutiske fremgangsmåde, der i modsætning til den strukturelle placerer sig inden for det område, den udforsker (cf. herom Ricoeur 1969, 33-34).

Men det er interessant, om end næppe overraskende, at Ricoeur mener (59), at den strukturelle forståelse ikke er uden et vist hermeneutisk præg. Helt rimeligt forklarer han dette ud fra L-S' iagttagelse af homologi f.eks. mellem ægteskabsregler og spiseforbud, analogien mellem at spise og elske o.s.v., hvor han påpeger, at anelsen om lighed *går forud* for strukturalistens formalisering, og begrundet denne. Atter et tilfælde af kritik af L-S, som er gyldigt i

en generel kritik af strukturel metode. Vi skal nedenfor se nærmere på L-S' strukturalisme, "empirisk-deduktive" metode og modelbrug (kap. V).

FORVENTNINGER TIL LEVI-STRAUSS' STRUKTURALISME

Det blev sagt indledningsvis, at L-S' krav om at benytte det samlede antal versioner af en given myte som korpus (AS I, 242) – og dertil behandle dette korpus som en transformationsgruppe - umiddelbart må betragtes som nødvendigt og frugtbart. I et følgende afsnit vil særlige problemer vedrørende korpuskonstitueringen af *Tristan og Isolde* myten blive nærmere diskuteret. Inden da synes det rimeligt nærmere at begrunde antagelsen af, at L-S' myteanalytiske metode vil kunne anvendes med udbytte. Det gælder naturligvis for det frugtbare i L-S' metode, som det gælder for det modsatte, at en vurdering heraf i sidste instans kan ses som en vurdering af strukturalismen som sådan.

L-S betragter myter som *metasprog*, og i den operationelle logik og konceptualisering, som han finder i disse sprog om sproget, indiceres en tilværelsesfortolkning, en erkendelse, ved den kendsgerning, at sproget bruges som materiale (indhold, AS II, 172), der gives en form, hvorved der opstår en ny helhed. Men eftersom materialet er sproget, hvor ordene har betydning, vil opløftningen af betydning til en ny betydning være bundet i primærsproget. På denne måde er myten på én gang fange og oprørsk (hvilket L-S illustrerer med den berømte sammenligning med hobbyarbejdet):

(. . .) den mytiske refleksion fremtræder som en intellektuel form for hobbyarbejde (PS 32) (. . .). På sin side er den mytiske tanke ikke blot fange af begivenheder og erfaringer, som den utrættelig arrangerer og om-arrangerer for at finde en mening i dem; den er også frigørende på grund af den protest, som den rejser mod den mangel på mening (non-sens), som videnskaben først resigneret gik på akkord med. (ibid. 33).

Mytens metasprog kan kaldes "det konkretes logik" (jvf. indledningskapitlet til PS, der har titlen "Videnskaben om det konkrete"), fordi de *koder* (cf. nedenfor 55ff.), der hører til mytens struktur, og som består af ordforråd og en grammatik, hentes fra den sanselige

verdens kategorier, der allerede er dele af en struktur i et semantisk system. Elementernes kodning får rang af "begivenheder" og en ny struktur, der fortæller en historie (PS 38). Dette, at myten fortæller en historie, er for L-S det afgørende (og naturligvis også det, der overhovedet gør det muligt at overføre L-S' myteanalyse på anden narrativ beretning, litterære tekster f.eks.).

Med denne karakteristik af myten bliver det også uomgængeligt at behandle mytens versioner som en transformationsgruppe: en ny version bruger en tidligere, når den skal fortælle sin historie. Dette har L-S udtrykt, som at "myterne tænker sig selv i mennesket" (CC 20), og at "myterne tænker sig selv gennem hinanden" (ibid.). Der er grund til her at nævne en yngre tekstteoretiker, Julia Kristeva (1969), for hendes – hvis man har antaget L-S' synsmåde – overbevisende teori om intertekstualiteten og at tage denne teori i betragtning ved en udbygning af L-S' metode. At den nævnte anskuelssmåde virker særdeles berettiget, når talen er om middelalderlig tekstsociologi (kopistinstitutionen m.v.) og teksttradition (tilstedeværelsen af cykler inden for samme stofområde m.v.), skal også siges her, ihukommende at den (i øvrigt diskutabel) individuelle, genialt skabende forfatterpersonlighed er en opfindelse af nyere dato. At vi i de fleste tilfælde arbejder med anonyme tekster i middelaldertraditionen leder os heller ikke i den positivistiske, biografiske fristelse, men bestyrker os i, at vi må finde andre måder.

To konsekvenser følger blandt andre af L-S' teori om myten som "hobbyarbejder": at det er formålsløst sterilt på den ene side at argumentere i arketyper og på den anden at søge efter den oprindelige eller "rigtige" version (AS I, 242). L-S udtaler sig kategorisk og måske unødigt nedgørende om tidligere myteforsknings "vildfarelser" (se nedenfor 46-47), men det svækker ikke det faktum, at hans egen teori er en efterprøvning værd.

Når det er sagt, at L-S giver inspiration til en ny myteanalyse ved den anførte teori og ved en stram metode, skal det også tilføjes, at han med rimelighed kan kritiseres netop for reduktionisme. Med fare for at sætte mig mellem to stole er det min hensigt at gå ud over en strengt strukturalistisk metodes rammer. Det gælder fremfor alt mit syn på tre relationer, som skal behandles nu: *myte og historie*, *myte og ideologi* og endelig forholdet mellem *myte og litteratur*.

Myte og historie

I indledningen til sin indvielsestale på Collège de France i 1960 (*Antropologiens område AS II, 11-44*) siger L-S:

Det særlige ved myterne, som har så stor en plads i vor forskning, er det ikke at genkalde en fortid og sætte den som en sigte oven på nutidens dimension for i denne at tyde en mening, hvor de to sider mødes – den historiske og den strukturelle – som virkeligheden stiller mennesket overfor? (11)

Den dobbelthed, som L-S her udtrykker i menneskets vilkår, er grundlæggende for hans filosofi og målet med hans forskning, der er at nå til en generel teori om de samfundsmæssige relationer (AS I, 110 og AS II, 84). Han forudser tværvideenskabeligt samarbejde med historikere, demografer, økonomer o.s.v. og vil selv bidrage med en teori om overbygningsniveauet (jvf. citat ovenfor 5 og CC 21). Vi skal her se nærmere på dette mål og på opfattelsen af forholdet mellem myte og social virkelighed. Med henblik på den praktiske, litterære anvendelse af L-S' mytebegreb kan de problemer, der diskuteres på de følgende sider, opsummeres i spørgsmålet om ekstern tekstkritik.

I den berømte artikel om *Myternes struktur* (AS I 1955, 227-255) siges det, at målet for analysen af et mytekompleks er at finde mytens (kompleksets eller gruppens) *strukturelle lov*. Til gengæld har L-S i artiklen om *Asdiwal-sagnet* (AS II 1958, 175-233) bevidst villet gennemføre en detaljeret, samfundsrelateret myteanalyse. I midlertid fastslås det i artiklen, at snarere end at kunne tjene som kildemateriale til belysning af den sociale virkelighed giver myten indblik i mentale, ubevidste processer eller i "menneskeånden". Analysen gennemføres på fire niveauer (geografisk, økonomisk, sociologisk og kosmologisk), som hver har "sin egen symbolik, der fremtræder som en transformation af en logisk struktur, der ligger fælles under alle fire niveauer". De forskellige versioner sammenlignes, og en fortolkning søges af de brud (écarts), der findes mellem dem. Det siges inden analysen, at eftersom versionerne alle kommer fra samme befolkning, kan divergenserne ikke forklares ud fra forskellig tro, sprog eller institutioner (175). Analysen demonstrerer faktisk bedst det, som Torben Kragh Grodal i sin kritik (1972) kalder "autonomiseringen af myten og dens skemaer med den deraf følgende mytiske

egendynamik" (30). På lignende måde er, som allerede sagt, bogen om den vilde tanke (PS 1962) en teori om overbygningens niveau og en fremstilling af de klassificerende, mentale mekanismer, der karakteriserer dette. Den lange indledning til CC (1964) redegør for L-S' antagelse om, at ånden igennem myterne fremtræder som et objekt blandt andre objekter, og at den som disse er styret af dybere liggende strukturelle love og operationer. Han mener, at hvis det kan påvises, at menneskets ånd er determineret selv i myterne, må den være det overalt. Og målet for hans undersøgelser siges her at være at:

opstille en fortegnelse over de universelle love for den menneskelige ånds virke; at reducere det givne, der tilsyneladende fremtræder som vilkårligt, til en orden: at nå et niveau, hvor en nødvendighed åbenbarer sig i selve illusionerne om friheden. (CC 18)

I og med opdagelsen af den ubevidste, underliggende struktur, som antages at være fælles for alle sociale og naturlige fænomener, mener L-S at kunne finde et almengyldigt fortolkningsprincip (AS I, 28). Ses nemlig alle former af livet (sociale, økonomiske, sproglige o.s.v.) som stående i indbyrdes forhold, kan de enkelte samfund analyseres ud fra differentielle træk i deres systemer (AS I, 110). L-S understreger gentagne gange, at en korrekt myteanalyse må bygge på indsamlet viden om alle områder af det samfund, hvor myten optræder, men hvordan forholder nu myten sig til disse data, som etnologen ser det som sin pligt at kende? Den mytiske tanke tager ifølge L-S sit udgangspunkt i bevidstheden om visse modsætningsforhold og foretager en fremadskridende mediering af disse; myten leverer en logisk model, som skal tjene til at ophæve kontradiktioner. Det originale er nu, at L-S mener, at myten i sine løsningsforsøg betjener sig af menneskets forhold til sin verden som "tænke-redskaber", og at myten ikke søger at udtale sig om den empiriske verden som sådan, men om relationer, altså forhold af logisk art. Følgelig beskriver den ånd, der er virksom i myterne, i virkeligheden sig selv:

Myterne betegner den ånd, der udarbejder dem ved hjælp af den verden, som den selv er en del af. (CC 346)

Niels Egebak (1972, 21-22) polemiserer mod Umberto Eco og fremhæver, at ånden ifølge L-S kun "bruger" det i naturen, som ligner

den, d.v.s. (grosso modo) at Egebak taler for kulturens dominans over naturen i L-S' opfattelse. Jeg mener, at Egebak delvis har uret (sml. ovenfor 4, og):

Hinsides de menneskelige samfunds empiriske mangfoldighed vil den etnografiske analyse nå de invariable (. . .) reintegrere kulturen i naturen og til sidst livet i helheden af dets fysisk-ke-miske betingelser (hertil fodnote: Modsætningen mellem natur og kultur, som vi tidligere (i.e. 1949 kap. I-II) lagde vægt på, forekommer os i dag at have især metodologisk værdi) (. . .). Og den dag, hvor man når til at forstå livet som en funktion af den passive (inerte) materie, vil man opdage, at denne har egenskaber, der er meget forskellige fra dem, man tidligere tillagde den . . .

I vort perspektiv står det ene jeg følgelig ikke mere i modsætning til det andet, end mennesket står i modsætning til verden: de sandheder, der erfares gennem mennesket, "hører verden til", og de er ved dette forhold betydningsfulde (hertil fodnote: (. . .) Eftersom også ånden er en ting (chose), belærer denne tings funktion os om tingenes natur: selv den rene refleksion kan opsummeres i en interiorisering af kosmos. Symbolsk illustrerer den den ydre verdens (l'en-dehors) struktur . . .) (PS 1962, 326-328, artiklen *Historie og Dialektik*)

og:

Vi håber at nå et niveau (i.e. i myteanalysen), hvor de logiske egenskaber manifesterer sig som attributter ved tingene lige så direkte som smag og duft . . . (CC 22)

Man kan forstå, at L-S finder, at myterne er et privilegeret materiale for hans udforskning af menneskeånden, men når han nu fastholder "infrastrukturernes primat" (PS 126 og 173), må han også tage stilling til, hvordan dette såkaldte primat ytrer sig, og det sker i sammenligningen med kortspillet, hvor alle spillere ikke spiller på samme måde, selv om alle er bundet af de kort, de har fået, og de regler, der gælder for spillet (ibid.). Hvis sammenligningen skal dække, må man antage, at L-S mener, at de såkaldte tænkeredskaber har en "natur", der er determinerende for tænkningen, og, så vidt jeg forstår ham, mener han, at der *a priori* er tale om en sådan. Men sprog og natur

determineres *a posteriori*, ved at de bliver bærere af en traditionel symbolik, som, når den har fået historisk eksistens, ikke mere kan manipuleres helt vilkårligt. Bestemmende er altså både (først) de indre egenskaber (*propriétés intrinsèques*) og (derefter – og på dette grundlag) den symbolværdi (*valeur symbolique*), som sprog og "naturlige produkter" (*produits naturels*) har fået tildelt i et større, semantisk system. Med andre ord: Ved den sproglige inddeling (ud fra modsætninger) af universet mister det sproglige tegn sit arbitrære præg, og forholdet mellem natur og samfund er determineret af det semantiske system, som det indgår i (cf. AS I 1956, 107-110). Det er her nok værd at bemærke, at L-S har store forventninger til den biokemiske forskning og opfatter den mytiske tanke som en foregribelse af denne fremtidens videnskab:

(...) det er ikke udelukket, at biokemiens fremskridt en dag vil yde lige så objektive og præcise referencer til kontrol af stringensen og koherensen i de koder, der er udtrykt i det sanseliges sprog. Myterne er konstrueret på grundlag af en sansekvaliteternes logik, der ikke skelner skarpt mellem subjektivitetens tilstande og kosmos' egenskaber. (...) i denne henseende er den mytiske tanke ikke præ-videnskabelig; den foregriber snarere fremtiden for en videnskab, hvis tidligere og nuværende udvikling stadig går i samme retning. (CC 246-247)

Hermed kan sammenholdes L-S' omtale af den moderne biologis fortolkninger i henseende til kromosomtyper, som "måske giver den dybereliggende grund til den enestående betydning, mennesket tilkender begrebet art":

Vi vilde forstå, hvorledes dette begreb (i.e. art) kan give anledning til en form for sanseopfattelse af en kombinatorisk orden, der objektivt gives i naturen, og som tankens aktivitet og selve det sociale liv blot låner for at anvende den til skabelsen af nye taksinomier. (PS 181)

Myte og ideologi

Selv om mytens kompleks af varianter betragtes som et autonomt system, og trods alt hvad der er sagt om menneskeånden, begrundes ifølge L-S de transformationer, der sker i gruppen, også i eksterne faktorer, altså i historiske og samfundsmæssige forhold. Dette kompliceres dog, ved at myten dels på samme tid er historisk og ahistorisk (myten taler ifølge L-S altid om en svunden tid, der har nutidig og fremtidig gyldighed), dels er stedet, hvor mennesker forsøger at tilsløre eller retfærdiggøre modsigelserne mellem det reelle samfund, hvor de lever, og det idealbillede, som de har deraf (AS II 100). Man bemærker, at L-S flere steder siger, at der i vore teknokratiske samfund ikke er plads for myten, og at den må betragtes som afløst af den politiske ideologi, der i øvrigt ligner den meget (dette er tilnærmelsesvis R. Barthes' (1957) synspunkt).

Piaget (1968, 119) siger, at L-S "placere sine strukturer i et system af konceptuelle skemaer, som ligger midtvejs mellem infrastrukturene og adfærden eller de bevidste ideologier." Passagen fra L-S, som Piaget citerer, slutter med begrundelsen for ikke at studere infrastrukturene: "fordi etnologien først og fremmest er en psykologi". (PS 174). Flere steder (f.eks. AS I, 347-348) siger L-S, at myterne hører til på "forestillingsplan" (ordres "conçus"), ikke på oplevelsesplan (ordres "vécus"), og vi har ovenfor set, at hans mål bl.a. er en teori om overbygningen.

Hvis man ikke vil sætte lighedstegn mellem ideologi og myte (som L-S) eller reducere myten til en sproglig form, der formidler ideologien (som Barthes 1957), kan det være en hjælp at vende sig til marxistisk kritik. Indledningsvis skal begrebet "bevidst ideologi" forkastes som irrelevant (selv om man af og til kan få indtryk af, at L-S taler om en sådan, er det dog altid det ubevidste, der interesserer ham).

Macherey (1966) (cf. også Thing 1973, kap. IV-V) gør i sin bog kritisk rede for spejlingsteorien, og ud fra den forvriddning, der er på tale, kan man definatorisk med Althusser sige, at "ideologien repræsenterer individens imaginære forhold til deres virkelige eksistensbetingelser" (citeret efter Thing 88). Althusser definerer andetsteds (1965, 238) således:

(. . .) en ideologi er et system (med sin egen logik og stringens) af forestillinger (billeder, myter, ideer eller begreber efter forholdene), der har en historisk eksistens og rolle i et givet samfund.

Ideologien, siges det senere, har meget lidt at gøre med bevidstheden; den er grundigt (profondément) ubevidst (ibid. 239). Man kunne fastholde Althusser's placering af myterne som en del af ideologien (jvf. citatet) eller – og det er det, der foreslås her – som nærmest det modsatte, som en "omvendt ideologi" (ved at være "omvendt" står myten i forhold til ideologien). Med udgangspunkt i Macherey (1966), der siger:

(. . .) en ideologi er lavet af det, som den ikke taler om; den eksisterer, fordi *der er ting, man ikke må tale om* (min understregning). (154)

– kunne man postulere, at myten modsat ideologien *netop* taler om disse forbudte ting. Den mentale funktion (som en sådan tale om ellers skjulte sandheder må have) er et tilbagevendende tema i myteforskningen (og også hos L-S, cf. hele indledningen til CC om paralleliseringer mellem musikkens og mytens virkning på tilhøreren). Det er ikke et synspunkt, der skal diskuteres her (sml. Rougemont 1939, der også anfører myten som egnet til at sige det, som ikke må siges). For resten skal det nævnes, at Macherey's bog omhandler litterær tekstproduktion, og det siges f.eks., at "kunsten eller i det mindste litteraturen indsætter myten og bedraget (illusion) i deres rolle som *synlige genstande*" (155, min understregning); dette er, så vidt jeg forstår Macherey, sammenfaldende med det syn på mytens forskellighed fra ideologien, som jeg fremfører her.

L-S giver udtryk for, at myterne foretager logiske operationer for at forene det uforenelige; han taler om deres konserverende kraft, om deres mediering af uvelkomne modsætninger. Det må være rimeligt at understrege, at i og med at modsigelser statueres, er modsigelserne erkendt som sådanne. At myten måske ikke tør træffe et valg mellem disse – og derved viser, at den hører til inden for ideologien – anses her foreløbigt som underordnet. Modsat kunne den oprørsløse og grænsebekræftende ideologi (som den f.eks. findes i roman) opfattes som præsentation af et problem med "indbygget" løsning, der leveres ved slutningen af et enstrenget, lineært forløb, og

denne løsning som falsk, fordi den ikke ændrer ved eller stiller spørgsmål til det, der fremkaldte problemet (jvf. Fjord Jensen 1972), mens myten ifølge L-S gennemprøver samtlige mulige løsninger (nedenfor 22 og 35).

Med tanke på A. Jolles' (1930) genreaifgrænsning i "enkle former", hvor myten betegnes som *interrogativ* (modsat f.eks. eventyr som *optativ* og sagn som *indikativ*) finder jeg det rimeligt som arbejdshypotese at postulere, at myten er *svar*, og at det spørgsmål, som den er svar på, *ikke* stilles explicit. Til gengæld er det alt afgørende for fortolkning af myten (men ikke for en forståelse) at finde det spørgsmål! Og jeg er af den opfattelse, at L-S ville acceptere dette synspunkt, for, som Köngäs-Maranda (1971) fremhæver (30), implicerer L-S' myteteori en teleologisk synsmåde: hans kanoniske formel for myten (nedenfor 46ff.) kan kun forstås, hvis den læses *baglæns*.

Det er bl.a. på de to punkter, som er omtalt her, nemlig mytens forhold til *samfundet* og *ideologibegrebet*, at L-S' mytemodel tænkes modificeret. Det er ikke mit mål at søge menneskets ånd ved hjælp af opdagelsen af et mytekompleks' strukturelle lov, men at forstå de differentielle træk mellem givne versioner som tegn på en ændring af spørgsmål om erkendte modsigelser i givne samfund som følge af ændringer i disse samfund, og — modsat L-S — er mit udgangspunkt, at myten på denne måde *kan* bruges som kildemateriale til forståelse og belysning af dens historiske og sociale kontekst (sml. ideologikritikkens mål og midler). Mytens materielt foreliggende resultater (versionerne) af transformationer synes særdeles velegnede også til dette formål, der ikke er formallogisk men erkendelsesmæssigt. Og det, der erkendes i myterne og skal erkendes af mytekritikken, er altså ikke universets strukturelle love, men menneskers følelse af — og udtryk for — bundethed af og frihed til at sætte spørgsmålstegn ved historiske kår.

Myte og litteratur

Især tre artikler fra AS II er egnede som grundlag for en diskussion af rammerne for en overførsel af L-S' myteanalytiske metode på et

litterært korpus. Det drejer sig om *Struktur og form* (1960, 139-173), *Strukturalisme og litteraturkritik* (1965, 322-325) og *Mytternes død* (1971, 301-315).

Et afgørende problem, der må belyses, er af genreteoretisk art: i overensstemmelse med hermeneutisk tradition (cf. f.eks. Szondi 1970) mener jeg, at de indledende forventninger til den tekst, man beskæftiger sig med, er afgørende for konstitueringen af forståelsen, og antager i øvrigt med Hirsch (1967), at uenighed om fortolkning af en tekst ofte kan føres tilbage til uenighed om tekstens genre (98).

Forsøg på genrebestemmelse møder imidlertid ganske særlige vanskeligheder, når emnet er middelalderlitteraturen og specielt den folkesproglige, der ikke blot er en forlængelse af den antikke og ikke lader sig klassificere på grundlag af overleveret antik retorik og poetik. Dertil kommer, at oplysninger hos middelalderlige forfattere om genreafgrænsning er yderst sparsomme, i hvert fald hvis man leder efter explicit teoretiske overvejelser, og i øvrigt er de endnu ikke udforsket systematisk. (Man burde udtømmende registrere forfatter- og værkhenvisninger, som de relativt ofte findes i prologer, men også inde i tekster, ligesom det ville være nyttigt at undersøge samlehåndskrifteres sammensætning som et vidnesbyrd om, hvilke tekster der – i den ene eller den anden henseende – mentes at kunne "gå sammen").

Det synes indiskutabelt, at den klassiske triade (lyrisk, episk og dramatisk) ikke er tilfredsstillende; til gengæld kan man have forventninger til en teori baseret på strukturanalyser og tematiske analyser af enkeltværker og dernæst grupper af værker. Disse grupper eller familier af værker skulle sættes i relation til andre grupper, både synkronisk og diakronisk, ligesom den litterære tekstproduktions historiske, materielle og sociale (herunder publikum) vilkår skulle tages i betragtning, alt sammen set i en større, samfundsmæssig sammenhæng.

Hans-Robert Jauss' (1970) forslag om en "historisk-hermeneutisk og strukturalistisk" genreteori for middelalderlitteraturen burde – med filologiske tilføjelser – effektueres; arbejdet med *Tristan og Isolde* traditionen kan forhåbentligt blive et bidrag til en sådan teori. – På dette sted skal genreproblemet begrænses til en fremstilling af

L-S' syn først på litterær kritik og dernæst på afgrænsning af myte over for eventyr, roman og sagn. [1]

I *Strukturalisme og litteraturkritik* fastslår L-S, at mens strukturel metode inden for lingvistik og antropologi består i at kortlægge ensartede former i forskellige indhold, består den strukturelle analyse, som "visse litteraturkritikere med urette påberåber sig", modsat i bag foranderlige former at søge rekurrente indhold. Det problem, den korte artikel omhandler, er spørgsmålet om en "dobbelt, objektiv verifikation" (324), som skulle finde sted dels på det lingvistiske, dels på den eksterne histories niveau.

Den strukturelle litteraturkritik angribes i følgende vendinger (som leder tanken hen på R. Barthes — cf. f.eks. dennes essay om *Den strukturalistiske virksomhed* 1963): spejlkabinet, pseudo-dialog mellem kritikeren og værket, marionetteater, hvor kritikeren optræder som bugtaler for sine dukker, kort sagt, hvor vi ikke kan skelne mellem den behandlede tekst og analytikerens tanke. Den eneste redning ser L-S i den omtalte inddragelse af ekstern verifikation.

I P. Madsens antologi (1970) af strukturalistiske tekster er L-S ikke repræsenteret. Begrundelsen for, at han ikke ønskede at deltage, skulle have været denne:

... jeg kan ikke bidrage til den herskende forvirring ved at acceptere at blive placeret under det strukturalistiske banner sammen med forfattere, der absolut er agtværdige, men mellem hvis tanker og mine der ikke er noget fælles punkt. (op.cit. 9)

En noget ubarmhjertig formulering, når man betænker, at antologiens tekster er af følgende teoretikere, hvoraf en betragtelig del omtaler L-S med veneration: Greimas, Pouillon, Sebag, Genette, Christian Metz, Todorov, Foucault, Althusser, Barthes, Goldman, Derrida (og Saussure).

I et interview i *Arc n° 30* (1966) citerer endelig også Sartre L-S for adskillige gange at have protesteret mod det misbrug af strukturbegrebet, som f.eks. findes inden for litteraturkritikken (89).

Det er altså ikke med L-S' velsignelse, at man kan foretage en applikation af hans metode på en litterær tekst, og dog åbner han

muligheden på klem ved sin anbefaling af, at litteraturkritikken inddrager historien (sammen med sociologien og semiologien) (325), og dette er tilnærmelsesvis sammenfaldende med de ideale krav til en litterær myteanalyse, som jeg har fremsat i det foregående. Det kan i øvrigt ikke være uden betydning at understrege, at L-S overalt, så vidt jeg ved, retter sit skyts mod den litterære kritik, der har moderne fiktionale tekster som objekt, ikke middelaldertekster og ikke tekster som måske i højere grad end de moderne kan betegnes som mytiske, og hvor endelig den fysiske *distance i rum*, som L-S ser som fordelagtig for (såkaldt) objektivitet, er sikret *i tid*. Det synes nemlig ikke urimeligt at sammenligne L-S' *distance* til de primitive samfund med vores til den vesteuropæiske middelalderkultur: som L-S forkaster det evolutionistiske synspunkt, når talen er om de såkaldt primitive, mener jeg, det er på sin plads at gøre op med den romantiske opfattelse af kontinuitet mellem vor tid og middelalderen; renæssancetidens brud har været for betydningsfulde.

Artiklen om *Struktur og form* (1960) er en polemisk kritik af Propp's *Eventyrets morfologi* (oversat til engelsk 1958, det er denne udgave, L-S refererer til), idet gennemgangen bruges til at markere forskellen mellem Propp's såkaldte formalisme og L-S' strukturalisme. L-S anerkender, at Propp i mange henseender har foregrebet synsmåder, som L-S har udviklet uden imidlertid at kende Propp's arbejde. L-S' Propp-kritik er især værdifuld ved påpegningen dels af den nødvendige beskæftigelse med de *attributter*, der er knyttet til eventyrets personer, dels den *kontekstbetragtning*, som også mangler i Propp's analyse. Men artiklen giver desuden L-S anledning til interessante overvejelser over forskelle og ligheder mellem myte og eventyr, som han betragter ikke som væsensforskellige, men som komplementære, idet de er fælles om at være metasproglige og forskellige, ved at eventyret er en slags svækket myte. Dette skal forstås sådan, at oppositioner, som kendetegner både eventyrets og mytens struktur, er *svagere* i eventyret. Det kan dreje sig om lokale, sociale eller moralske modsætninger, hvor myten karakteriseres ved de stærkere, f.eks. naturlige, kosmologiske eller metafysiske. Desuden er eventyret løsere og mere vilkårligt i sin logiske

sammenhæng; det er polymorft og vanskeligere at analysere end myten, mener L-S.

L-S ser altså myte og eventyr som de to poler af samme fænomen, og han mener følgelig, at de skal analyseres sammen og sammen med alle mellemliggende former, for at alle elementer i samme transformationsgruppe kommer med. En vigtig forskel imellem Propp's og L-S' metoder er Propp's interesse for funktionerne (som han betragter som konstituerende enheder), for det syntagmatiske forløb, mens L-S betragter bundter af paradigmatiske relationer (herom senere) som mytens konstituerende enheder. L-S fremhæver Propp's ensidige beskæftigelse med denne syntaks, som hos ham medfører en fatal negligering af det leksikalske og dermed af det, som L-S omtaler som noget, der hos Propp bliver til et amorft niveau, hvor personer, attributter, motivationer og forbindelsessituationer hober sig op hulter til bulter (169). Det kan ikke understreges kraftigt nok, hvor vigtig denne kritik er (alle, der har forsøgt at applikere Propp's metode, vil utvivlsomt give mig ret).

Den fundamentale uoverensstemmelse, som for L-S betegner forskellen mellem formalisme og strukturalisme, er synet på forholdet mellem (abstrakt) form og (konkret) indhold, hvor strukturalisten, modsat formalisten, ikke vil skelne, men for hvem indholdet får eksistens gennem sin struktur, og hvor det, der kaldes form, er struktureringen (mise en structure) af de stedlige strukturer, som indholdet består af (158). Til gengæld påskønner L-S den vægt, som Propp tillægger det samlede system af funktioner, og som L-S vil kalde *metastruktur* (144). Vigtigt for L-S er nemlig mytens og eventyrets fælles karakter af *metasprog*, og det er det, der adskiller dem fra f.eks. historiske eller romanagtige beretninger.

Eventyr og myte som metasprog bruger ordforrådet "hyperstrukturelt", og i metasproget er strukturen virksom på alle niveauer:

Som diskurs benytter de selvfølgelig grammatiske regler og ord fra ordforrådet. Men en anden dimension føjer sig til den sædvanlige, fordi regler og ord dér tjener til at konstruere billeder og handlinger, som på én gang er "normale" udtryksstørrelser (signifiants) i forhold til diskursens indholds-

størrelser (signifiés) og betydningselementer (éléments de signification) i forhold til et supplerende betydningssystem (système significatif), som placerer sig på et andet niveau; lad os for at opklare denne tese sige, at i et eventyr er en "konge" ikke bare en konge og en "hyrdinde" en hyrdinde, men at disse ord og de indhold, de dækker, bliver sanselige midler (moyens sensibles) til konstruktion af et intelligibelt system (système intelligible), dannet af modsætningerne mandlig/kvindelig (i forhold til *natur*) og høj/lav (i forhold til *kultur*) og af alle de permutationer, der er mulige mellem de seks termer. (169-170)

Foreningen af sprog og metasprog er altså eventyrets og mytens kendetegn, og *mytemerne* (ord i anden potens: mots de mots – mere herom 48ff.) fungerer simultant på to planer: på sprogets, hvor de fortsat betegner hver for sig og på metasprogets, hvor de indgår som elementer i en over-betydningsmekanisme (super-signification), som kun kan opstå ved deres forening.

L-S' konklusion bliver, at intet i eventyr og myte kan være fremmed for eller oprørsk mod strukturen, og selv ordforrådet, d.v.s. indholdet, er ikke "skabende natur" (nature naturante), men "skabt natur" (nature naturée): noget givet, der har sine love, der påtvinger den ydre verden og selve den mytiske vision en bestemt tilskæring. For den mytiske vision er der kun den frihed, der består i at finde ud af, hvilke koherente arrangementer der er mulige mellem mosaikstykker, hvis antal, mening og omgivelser på forhånd er bestemt: på sin vis er i metasproget alt syntaks (alt er resultat af determinerede operationer, udført ifølge regler), men alt er også ordforråd, eftersom de differentielle elementer er ord; også mytemerne er ord; funktionerne – disse mytemer i anden potens – kan betegnes med ord, og L-S kan forestille sig, at der findes sprog, hvor en myte kan udtrykkes med et eneste ord. (172)

Artiklen *Myternes død* handler om de ændringer (ved svækkelse af oppositioner og omvendning af korrelationer, cf. AS II, 220-221), myterne undergår, men som ikke nødvendigvis betyder, at de ophører med at eksistere: de kan avle nye myter eller overgå til andre former, som roman eller sagn. Andetsteds (AS I, 240) siger L-S, at "myten er myte, så længe den opfattes som sådan".

Når myter bliver roman eller sagn for at overleve, ændres de på en måde, der berører ikke blot formen, men selve den mytiske "essens" (essence) (309). Ændringer kan ske, når myten vander fra en befolkning til en anden (AS II, 223 og 309), hvor den på grund af forskelle i sprog, social organisation eller livsform bliver vanskelig at kommunikere. L-S' syn på mytens udvikling er imidlertid *dobbelt*: på den ene side er det ydre forhold, der påtvinger myten ændringer, på den anden side er der en iboende dynamik i myten, som bevirker, at den ændrer sig i retning af en udtømmelse af logiske muligheder for til sidst bogstavelig talt at dø af udmattelse; for øvrigt gør mytens system modstand mod påvirkninger udefra (CC 251).

Ud fra min hypotese om myten som svar på et konstituerende spørgsmål, der ikke er formuleret explicit, kunne man mene, at myten dør, når den gennem sine transformationer så at sige har glemt sit oprindelige spørgsmål, ikke bare fordi den logisk har transformeret sig væk fra det, men også fordi spørgsmålet har mistet sin relevans som udsagn om samfundet (jvf. ovenfor 16). Således vil jeg da forstå L-S' tautologiske udtryk om mytens essens, der mistes, når myten ikke mere er myte. L-S giver en i denne forbindelse interessant kommentar til en bestemt myte om Lossens historie, der ændres til roman og derved, siger L-S, bliver sin egen metafor: den grusomme los dukker umotiveret op til sidst og straffer mindre den dydige helt end beretningen selv, fordi denne har glemt sin "oprindelige natur" og har fornægtet sig selv som myte.

Hvori består nu denne overgang fra myte til roman? L-S opregner ud fra et konkret eksempel 3 typer forandringer som afgørende: 1. *inversioner* (eksempel: helten er ung i stedet for gammel; han overrasker høvdingens datter uden for landsbyen i stedet for indenfor), 2. alt sker, som om romanversionen systematisk erstatter bogstavelige udtryk med deres tilsvarende *metafor* (eksempel: klædning af los-skind til helt, som i myten hed Los; symbolsk kontakt med ung piges krop i stedet for besvængning o.s.v.), 3. *en uundgåelig og tragisk udgang* på intrigen i stedet for at en skelnende retfærdighed adskiller hovedpersonerne i to lejre, i de onde, som straffes, og de gode, som tilgives (især dette sidste punkt er problematisk og spændende for bestemmelsen af *Tristan og Isolde* traditionen, se nedenfor 55).

Om sagnet siger L-S meget kort, at det tjener til historisk legitimering og kan være af to typer: retrospektivt, hvor det begrundet et traditionelt system i en fjern fortid, eller prospektivt, hvor det giver denne fortid omridsene af en begyndende fremtid.

Det, der her skal fastholdes, er, at L-S ser en *kontinuitet* mellem myte og roman og myte og sagn, som han mellem myte og eventyr så et komplementært forhold. Jeg postulerer, at *Tristan og Isolde* digtningen ligger et sted på vejen mellem myte og roman.

Jeg vil efterprøve L-S' mytebegreb på *Tristan og Isolde* materialet og mener, at det på dette sted må kunne accepteres, at dette valg bygger på *intuition*: en forventning om, at L-S' myteanalyse og *Tristan og Isolde* traditionen gensidigt kan berige hinanden. Intuitionen er udsprunget af kendskab til middelalderlitteratur på den ene side og nyere, narratologisk tekstteori på den anden. Når jeg på disse sider forsøger at begrunde intuitionen rationelt, er det i bevidsthed om, at det første, indledende valg er styrende for den følgende forståelse (jvf. ovenfor), men også om, at det kan blive nødvendigt at opgive eller radikalt ændre teorien, efterhånden som analysen skrider frem, og metoden måske viser sig utilstrækkelig eller direkte forkert. Det betyder her, at det genre-begreb, som jeg lægger vægt på at indkredse, til dels er et begreb om, hvordan en foreliggende litterær tekst med rette kan analyseres og fortolkes. Og det er L-S' bestemmelse af myten som *metasprog* og *transformationsgruppe* og de metodologiske implikationer af denne bestemmelse, der i det følgende antages som operationelt mytebegreb. Det har til en vis grad bestyrket mig i mit forehavende at se, at L-S i CC placerer en eventuel undersøgelse af *Tristan og Isolde* inden for analyseresultater af hans eget arbejde (med brasilianske indianermyter om pungrotten — dette skal tages med de anførte forbehold, jvf. Ricoeur's kritik ovenfor):

Vi vil ikke gå så vidt som til at foreslå, at Isolde kan reduceres til en "pungrotte-funktion". Men at analysen af sydamerikanske myter har ført os til at gøre fiskeri- eller jagtgiften til en kombinatorisk variant af forførelsen, der forgifter den sociale orden, og at både den ene og den anden er fremtrådt, mellem natur og kultur, som to modaliteter af de korte intervaller område. overbeviser os om, at kærlighedsdrikken og dødsdrik-

ken er ombyttelige af andre grunde end nogle rent opportune og giver anledning til at spekulere over de dybtliggende grunde til kromatismen i *Tristan* (287). [2]

Nu kan det jo være meget godt, at L-S således nævner *Tristan og Isolde*, men hvilken dannet vesteuropæer kan sige kærlighedsdrik – dødsdrik uden at tænke på de berømte elskende? Denis de Rougemont (1939) har som bekendt skrevet en hel bog om denne arv, og man kan mene som han, at *Tristan og Isolde* myten stadig er levende i vor kultur. Om myte som selvforståelse kan man sammenligne indledningen til L-S' åbningstale på Collège de France, som er citeret ovenfor (10). Som det fremgår af det foregående, er det imidlertid snarere en tekstteori om middelalderlitteraturen og en forståelse af vesteuropæisk middelalderkultur, der ligger mig på sinde.

Visse traditionelt anførte kriterier til afgrænsning af myter og anden mundtlig overleveret digtning (i modsætning f.eks. til roman) er ikke blevet diskuteret her, men skulle fremgå af det, der er sagt om L-S' mytebegreb: anonymitet, kollektiv skaben, traditionsbundethed, mytens al-tid og metafysiske sandhed (over for sagnets historiske) o.s.v.

Med hensyn til den strukturelle metode, som i L-S' udformning behandles nedenfor (kap. V), skal det her blot nævnes, at Bompaire (1974) har påvist, at Aristoteles' omtale i *Poetikken* (cf. også herom passim in Köngäs-Maranda 1971) af *mythos* er forenelig med strukturbegrebet, hvis dette karakteriseres ved *totalitet*, *transformation* og *selvregulering* (jvf. ovenfor 3). [3]

En karakteristik af den modificerede strukturelle metode, som er omtalt i det foregående, kan suppleres med et citat fra Nøjgaards *Den antikke fabel* (1964): "et strukturelt skema eksisterer ikke uden et tilsvarende intellektuelt" — der er med andre ord tale om udtryk for en holdning til tilværelsen og visse fundamentale værdier (514). Det er bl.a. til belysning af disse holdninger og værdier, min strukturanalyse skal tjene. Til perspektivering af det, der hidtil er sagt, skal sluttelig citeres fra konklusionen på en artikel af Melville og Herskovits (1958):

(...) en gyldig generel myteteori kan kun udvikles inden for en generel teori om menneskelig kultur. I det væsentlige anerkendes hermed menneskets begavelse som et kulturbyggende

dyr gennem dets evne til at manipulere med sproglige symboler og udstrække sin personlige formåen gennem brugen af værktøj. Der lægges vægt på de udforskende evner i mennesket, som, mens de altid finder udtryk inden for en given traditions grænser, dog står i vekselvirkning med disse, så at de forandrer dem. Myten er en del af denne proces. (120)

Det følgende kapitel behandler korpuskonstitueringen af *Tristan og Isolde* materialet, der betragtes som *litterært overleveret myte*, og som L-S' myteanalytiske metode med de omtalte modifikationer skal anvendes på.

KORPUSKONSTITUERING – TRISTAN OG ISOLDE

Inden L-S' metode nærmere beskrives i næste kapitel, skal her nævnes de *tre regler* for metodisk myteanalyse, som L-S opstiller i artiklen *Sammenlignede religioner hos folkeslag uden skrift* (AS II 1968, 77-85), og som er bestemmende for den korpuskonstituering, der her skal drøftes:

1. En myte skal aldrig fortolkes kun på ét niveau. Enhver myte består i et forhold mellem flere forklaringsniveauer.
2. En myte skal aldrig fortolkes alene, men i sit forhold til andre myter – disse udgør sammen en transformationsgruppe.
3. En gruppe myter skal ikke fortolkes alene, men med henvisning til andre grupper af myter og en etnografisk beskrivelse (samfundslivet, fra teknisk-økonomisk virksomhed til forestillingsbilleder gennem økonomisk udveksling, politiske og familiemæssige strukturer, æstetik, riter og religion). (82-83)

Den totale beskrivelse af en mytegruppe, som således er L-S' mål, giver materialet for myteanalysen anselige dimensioner: alt synes relevant til komplettering og belysning af myterne. L-S plæderer i CC for gyldigheden af metodens inddragelse af myter fra forskellige befolkningsgrupper, som han mener objektivt udgør en (myte-) gruppe, og nægter dels at lade sig begrænse af "de perimetre, som er afstukket af den historiske forskning", og opfordrer dels historievitenskaben til at udforske og løse det problem, som L-S' objektive grupper stiller den overfor (16). Man må på den ene side huske, at strukturel metode implicerer tværvidenskabelighed, og på den anden, at det er praktisk nødvendigt at træffe valg og afgrænse forskningsmaterialet, hvis resultater skal nås – et problem, der også er mit, og som er emnet for dette kapitel.

I indledningen til CC afviser L-S kravet om en total beskrivelse af den mytiske diskurs, idet han forudser, at den *syntaks* over den sydamerikanske mytologi, som er emnet for hans bog, vil blive be-

riget af andre tekster, der vil gøre det muligt at kontrollere og modificere de grammatiske love, som han afdækker i det korpus, han har valgt. Det er et centralt punkt i L-S' teori, at myter indbyrdes belyser hinanden, og han afviser beskyldninger for at foretage cirkelslutninger, når han lader myterne tjene til indbyrdes forklaring.

I sidste kapitel af CC (her refereres fra 338-340) diskuterer L-S sin metode på baggrund af de foretagne analyser og også spørgsmålet om ekstern kritik. Han anfører det mytologiske systems relative autonomi i forhold til andre manifestationer af liv og tanke inden for (befolknings-)gruppen: der er ikke altid og overalt en simpel overensstemmelse mellem mytiske forestillinger og sociale strukturer; mytens system kan så at sige føre dialog med sig selv og på den måde foretage en dialektisk uddybning af sig selv, ved at det forsvarer eller benægter, men altid kommenterer, modaliteternes indskriven i virkeligheden. Således ser man myter, der går i lag med det samme problem og med stadige variationer udforsker forskellige måder at løse problemet på, og hver version kommer til at give sit særlige billede af virkeligheden. Den eksterne kritik må som arbejdshypotese konstruere en absolut model ud fra disse relative, iagttagne gengivelser af virkeligheden. L-S er inde på spørgsmålet om relativ (alders)-bestemmelse af mytens versioner, idet han anser en sådan for mulig på grundlag af to kriterier: myter af første rang udtrykker direkte den observerede virkelighed og er desuden de logisk mest enkle. Det første punkt er principielt diskutabelt (jvf. ovenfor om ideologi) og kompliceres i arbejdet med mit korpus: hvordan skal vi bestemme "den observerede virkelighed", vi, som er afskåret fra etnografisk feltarbejde?

I artiklen *Myternes struktur* (AS I 1955, 227-255), hvor L-S bruger *Ødipus*-myten til illustration af den myteanalytiske metode, opregner han svagheder ved tekstmaterialet, svagheder, som også gør sig gældende for det materiale, en analyse af *Tristan og Isolde* traditionen ser sig henvist til: "fragmentariske og sene redaktioner, der er litterære omformninger, som er præget mere af æstetiske eller moralske hensyn end af den oprindelige, religiøse tradition eller rituelle brug, hvis en sådan interesse da har eksisteret" (235). Nogle af disse og dermed beslægtede problemer skal i det følgende gennemgås, som de stiller sig for en afgrænsning af *Tristan og Isolde* materialet i lyset af L-S' teori og metode.

Det er blevet fremhævet i det foregående, at det netop synes frugtbart, som L-S foreslår, at betragte samtlige versioner af en myte som *myten*. Det er imidlertid klart, at dette mål stiller uhyrlige krav til materialets omfang og dermed til udstyr og mandskab. Det er da også derfor, L-S forudser datamaskinel behandling og teamwork mellem flere forskere.

Når man vil bestemme antallet af korpus' samtlige versioner, skal det nævnes, at L-S i sin *Ødipus*-fortolkning siger, at Freuds version egentlig skulle med! Hvis dette synspunkt skulle overføres på *Tristan og Isolde*, måtte man mene, at ikke blot Bédiers gendigtning (1900) og de talrige andre mere eller mindre adapterede oversættelser, men også den litteratur, der er skrevet om *Tristan og Isolde*, og Wagners opera og Cocteau's film o.s.v. skulle med i korpus, og det er naturligvis udelukket.

Selv hvis materialet afgrænses til middelalderperioden, kunne man med rimelighed påstå, at ikke blot generelt den litteratur, som foreligger før og samtidig med – og i de samme samfund – de kendte versioner af *Tristan og Isolde*, men specielt de gamle keltiske sagn (især det om *Diarmid og Grainne*), der så evident har fælles træk med *Tristan og Isolde*, *Arthur-kredsen*, der tidligt blev samarbejdet med *Tristan og Isolde*, og den persiske *Wîs og Râmîn* (cf. Zenker 1911) o.s.v. er en del af den tekstuelle kontekst, som *Tristan og Isolde* indskriver sig i.

Med interesse for, hvordan middelalderen forstod *Tristan og Isolde*, må man undersøge de af periodens tekster, der indeholder allusioner med *Tristan og Isolde* som topos (cf. f.eks. Sudre 1886).

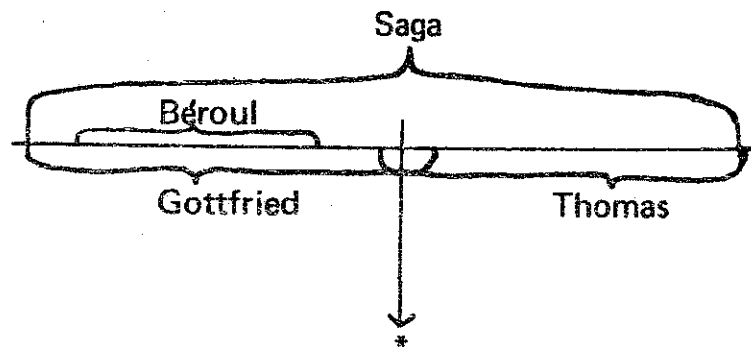
Hvis man i første omgang vedtager kun at inddrage de kritisk udgivne tekster fra det 12. og 13. århundrede, der navngiver hovedpersonerne som Tristan og Isolde, begrænses materialet ud fra kriterier, der nok kan synes rimelige i forhold til undersøgelsens formål (og planlagte varighed). Korpus vil da komme til at bestå af:

1.	Marie de France. Chievrefoil	ca.	1160
2.	Bérout. Tristan	før	1170 ?
3.	Thomas. Tristan	ca.	1175
4.	Folie Tristan (Berne)		1180 ?
5.	Eilhart. Tristrant und Isalde		1180-90
6.	Folie Tristan (Oxford)		1190 ?

7. Gottfried. Tristan und Isolt	ca.	1210
8. Robert. Tristrams saga ok Ísöndar		1226
9. Prosa-Tristan		1230-40
10. Ulrich von Türheim	ca.	1240
11. Heinrich von Freiberg	ca.	1290
12. Tristan als Mönch		13. årh.
13. Sir Tristrem	sent	13. årh.

Det hører med til metoden, at der skal udvælges en *referenceversion*, der danner grundlag for modelkonstruktionen. I overensstemmelse med L-S – og med moderne filologiske principper for tekstkritik – anses det for urimeligt at søge efter og kritikløst anvende den ældste version. Vi må vælge en version, der kan opfylde undersøgelsens behov og muliggøre en dækkende og enkel beskrivelse.

Valget af referenceversion kompliceres imidlertid ved den fragmentariske tilstand, visse af teksterne foreligger for os i. Ud fra interesse for et komplet handlingsforløb kunne man forsøge at sammenstykke disse fragmenter til en kæde, og den ville eksempelvis for de vigtigste versioner i skematiseret form se således ud: [4]

Men en sådan kunstig syntagmatisk kæde ville gøre en undersøgelse (også) af paradigmatiske relationer vildledende. L-S siger om dette problem (her i mildere form, fordi der antagelig ikke er tale om sammenstykkede fragmenter af forskellige versioner):

* Episoden: Tristans ægteskab med Isolde Hvidhånd (den "rigtige" Isolde er som bekendt Isolde Guldhår).

Det er med velberåd hu, at vi undgår at bruge myterne fra Centralamerikas og Mexicos ældre kulturer, som på grund af lærde personers (lettrés) udformning ville kræve en lang syntagmatisk analyse inden enhver paradigmatiske anvendelse. (CC 184 note)

Det er ikke helt klart, hvad L-S her mener med syntagmatisk analyse, og hvorfor den skulle være nødvendig: andre steder siger han, at det syntagmatiske forløb *a priori* anses for blottet for mening, og analysens første skridt er at dele det op i segmenter (f.eks. CC 313 – herom nærmere i næste kapitel).

Her kan det anføres, at Broder Roberts norrøne oversættelse (*Saga*) af Thomas på en rimelig måde giver det, der anses for at være det komplette forløb, og det vil antageligt være det mest givende at benytte denne version som referenceversion.

Afgrænsningen af korpus tegner sig på grund af vort mål noget anderledes end for L-S: afgørende er, hvad vi ønsker indsigt i og information om. Da dette ikke, som for L-S, er mytegruppens strukturelle lov, men et udsagn om forhold mellem en given teksttradition og bestemte samfund på grundlag af omformninger inden for begge, dette afledt af en forudskikket antagelse af myten som "forholden sig til" det sociale liv, kan vi stille os tilfreds med en sammenligning mellem udsnit af mytens liv. Det skal her siges, at hvis de enkelte strukturelle analyser af de valgte versioner og deres indbyrdes relationer udføres korrekt, vil på et senere tidspunkt yderligere materiale kunne integreres i den iagttagne struktur, ligesom man omvendt må hævde, at i det tilfælde, hvor det viser sig umuligt, er der ikke mere tale om den samme myte. (Problemet er mere kompliceret, cf. ovenfor 16ff. og nedenfor 46ff.). På grundlag af foretagne undersøgelser kan det siges, at netop den franske prosaroman fra det 13. århundrede synes at betegne en sådan sprængning af strukturen, og at den kan bruges til demonstration af mytens død og diskussion af dens årsager og konsekvenser: ophører den med at eksistere og indtages pladsen af andre myter? (som nævnt anses på forhånd påvisning af mytens fødsel for umulig og nytteløs at gennemføre).

Genreproblemet og spørgsmålet om mytens udvikling til roman, som blev omtalt ovenfor, skulle kunne blive nærmere be-

stemt ud fra en formaliserbar konstatering af versionernes placering i forhold til modellen på grundlag af transformationernes art.

Udover materialets omfang er der grund til at nævne det sproglige problem: man må forestille sig konstruktion af et teknisk meta-sprog til fælles behandling af versionerne.

Et tredje problem består i indsamling og behandling af viden om de kulturområder, som de forskellige versioner hører til i. Man må regne med at konstruere specifikke modeller, som sammenlignes indbyrdes. Det gør sig her gældende, at daterings- og lokaliseringsproblemer for visse af teksterne vanskeliggør den historiske afgrænsning af de samfund, de placerer sig i. I det omfang, vi har viden om forfatterbiografi og mulighed for bestemmelse af versionerne ud fra sproglige kriterier og almindelig manuskripthistorie, kan dette naturligvis hjælpe os til at finde teksternes sociale kontekst, og vi må i første omgang anskue dem ud fra tilblivelsestidspunkt og -sted og først senere eventuelt tage stilling til deres efter-liv. Et problem for arbejdet med *Tristan og Isolde* overleveringen, der også skal nævnes her, er valget af tekstmateriale: vi vil bruge foreliggende kritiske udgaver, men må regne med, at det til tider vil være oplysende at anvende det håndskrevne materiale og de afvigende læsemåder, som dette rummer.

Som det er tilfældet med tekstoverleveringens materielle kvalitet – ikke blot er de enkelte tekster fragmentariske, men der har eksisteret tekster (f.eks. en roman af Chrétien de Troyes), som vi ikke mere har adgang til – gælder det for vor viden om middelalder-samfundene, at også den er fragmentarisk. Når det planlagte arbejde udføres, må det være i erkendelse af de begrænsninger, som skyldes de valg, vi er nødt til at træffe på alle de nævnte områder. Vi reducerer eksisterende materiale, og fejlkilderne er mange; ofte vil vi stå uden den ønskelige dokumentation og viden om de forhold, vi vil behandle. Det vil være nødvendigt hele tiden at præcisere, på hvilke præmisser vi udtaler os, således at det endelige resultat kan vurderes på grundlag af disse præmisser. Man kan mene som Jauss (1970), at det netop er den udfordring, der ligger i vor mangelfulde viden (som jo til dels skyldes, at middelalderforskningen er så re-relativt ung, der gør arbejdet fascinerende.

På baggrund af de beskrevne problemer og vilkår for arbejdet

med *Tristan og Isolde* traditionen træffes følgende, materielle valg: korpus afgrænses til de tretten versioner, hvoraf den norrøne saga bruges som referenceversion. Analysen deles i to faser, hvoraf den første behandler (norrøn og) fransk tradition i perioden 1160–1240: (*Saga*), *Chievrefoil*, *Béroul*, *Thomas*, *Folie Tristan* (Berne), *Folie Tristan* (Oxford) og *Prosa-Tristan*. Derefter udvides med tysk (og engelsk) tradition 1180-1300: *Eilhart*, *Gottfried*, *Ulrich von Türrheim*, *Heinrich von Freiberg*, *Tristan als Mönch* (og *Sir Tristrem*). Følgende udgaver benyttes:

1. Jean Rychner, *Les lais de Marie de France*. Paris. CFMA. 1966.
2. Ernest Muret. *Béroul. Le Roman de Tristan*. 4e éd. revue par L-M Defourques. Paris. CFMA. 1970.
3. Bartina H. Wind. *Les Fragments du Tristan de Thomas*. Genève-Paris. TLF. 1960.
4. Ernst Hoepffner. *La Folie Tristan de Berne*. 2e éd. revue et corrigée. Strasbourg. 1949.
5. *Eilhart von Oberge. Tristrant*. ed. F. Lichtenstein. Strassburg. 1877.
6. Ernst Hoepffner. *La Folie Tristan d'Oxford*. 2e éd. revue et corrigée. Strasbourg. 1943.
7. Gottfried Weber. *Gottfried von Strassburg. Tristan*. Darmstadt. 1967.
8. Eugen Kölbing. *Die nordische und die englische Version der Tristansage I-II*. Heilbronn. 1878-1882.
9. R.L. Curtis. *Le Roman de Tristan en prose I*. München, Max Hueber Verlag. 1963. *Le Roman de Tristan en prose II*. Leiden. E.J. Brill. 1976 (Hidtil er kun udgivet til og med ægteskabet med Isolde Hvidhånd).
10. *Ulrich von Türrheim*, ed. E.K. Busse. - Palästra cxxi. Berlin. 1913.
11. *Heinrich's von Freiberg Tristan*, ed. Reinhold Lichtenstein. Leipzig. 1877. Amsterdam Editions Rodopi. 1966.
12. Betty C. Bushey. *Tristan als Mönch*. Göppingen. Kümmerle. 1974.
13. *Sir Tristrem edited by George P. McNeill*. Edinburgh and London. 1886. Johnson Reprint Corp. 1966.

LEVI-STRAUSS' MYTEANALYTISKE METODE

I indledningen til CC (1964, 10) siger L-S, at han i fire tidligere tekster har angivet reglerne for sin myteanalytiske metode: AS I (1958). *Asdiwal-sagnet* (AS II 1958, 175-233), *Antropologiens område* (indvielsestale på Collège de France, AS II 1960, 11-44) og PS (1962). — I AS I er det især artiklen om *Myternes struktur* (1955, 227-255), der er vigtig for den praktiske analyse. Indledningsvis skal vi se mere generelt på L-S' opfattelse af den *mytiske tanke* og *myternes vækst*.

Det fremgik ovenfor, at en elementær regel i L-S' metode er, at myten skal analyseres på flere *niveauer*. Denne regel hører til i L-S' filosofi om den vilde — og den mytiske — tankes begrebsmæssige klassifikationer i egenskaber og kategorier ved hjælp af konkrete (f.eks. dyr og planter) eller abstrakte (f.eks. tal og retning) klassifikationer; disse klassifikationer skal ses som etablering af *homologier* på forskellige tilværelsesplaner (f.eks. natur, samfund, økonomi etc.) (cf. f.eks. PS 123), som alle har et fælles, struktureret substrat.

De af den mytiske tanke foretagne klassifikationer er for mennesket som spejle, der gør det muligt for ham at se og forstå sig selv i sit forhold til verden [5]. Denne spejlende selvforståelse, som den vilde (og den mytiske) tanke foretager, definerer L-S i denne sammenhæng som *analog tænkning*:

Den vilde tanke uddyber sin erkendelse ved hjælp af *imagines mundi*. Den konstruerer mentale bygninger, der giver den indsigt i verden, for så vidt de ligner den. I denne betydning har man kunnet definere den som en analog tanke. (PS 348)

Den vilde, og den mytiske, tanke opererer i tegnsystemer, og det afgørende er da *symbolfunktionen*, der, som det blev sagt ovenfor (8) i forbindelse med hobbyarbejdet, virker i forhåndenværende dele (tegn) af en struktur (et betydningssystem), hvor der bestandig arrangeres om på delene for at konstruere nye helheder, uden at delenes oprindelige natur ændres. Den mytiske tanke er i denne henseende en "kulturelig" tanke, den indskriver sig i en tradition og et samfund.

De elementer, som myten benytter, er foruddetermineret (pré-contraints), ved at de repræsenterer et vist antal konkrete og virtuelle relationer (PS 27-28); de er operatører, og antallet af mulige kombinationer er begrænset. I sammenhæng hermed kan forstås, at L-S taler om den mytiske strukturs konserverende kraft, og at han fremsætter en hypotese om myten som regulerende den historiske fremtid (PS 92) (cf. både om grundlæggende antipati mellem historie og klassifikationssystemer, *ibid.* 307, og om dynamisk relation mellem historie og system, *ibid.* 212).

Den *dynamiske logik* i mytens system, der er bestemmende for dens vækst, skyldes, at myten er et system af paradigmer konstrueret af fragmenter af syntagmatiske kæder; af systemet af paradigmatiske relationer opstår en ny syntagmatisk kæde og så fremdeles (PS 198-199 note). L-S illustrerer klassifikationssystemernes (her til hører myten) transformationer i en sammenligning med et træs vækst, som fortjener at citeres i sin helhed:

I sine nedre dele er et træ, hvis man kan sige det sådan, stærkt motiveret: der skal være en stamme, og denne skal være lodret. De nederste grene er allerede lidt mere tilfældige: deres antal er ikke, selv om man kan forudse, at det er begrænset, fastsat på forhånd, ikke mere end hver enkelts retning og vinkel fra stammen; men disse aspekter er dog stadig forbundet af indbyrdes forhold, eftersom de store grene med deres egen vægt og de andre grene med bladhang, som de bærer, skal holde de kræfter, de anvender, i balance i et fælles støttepunkt. Men efterhånden som opmærksomheden rykker opad mod de øverste lag, svækkes motiveringen, og det tilfældige tager til: de sidste grene kan ikke mere skade træets stabilitet, ej heller ændre dets karakteristiske form. Deres mangfoldighed og manglende betydning har sat dem fri af den oprindelige tvang, og deres fordeling i sin helhed kan forklares lige vel som en serie gentagelser i stadig mindre målestok af en plan, som også er indskrevet i deres cellers gener, eller som resultat af statistiske omskiftelser. Som den var intelligibel, da den begyndte, når strukturen, når den forgrenes, en slags inerti eller logisk ligegyldighed. Uden at modsige sin oprindelige natur kan den da tåle mangfoldige og varierende hændelser,

som kommer for sent til at forhindre en iagttager i at identificere den og klassificere den inden for en type. (PS 210-11)

L-S ser klassifikationssystemernes interne dynamiske princip i en kontinuerlig dannelse af binære oppositioner, *dichotomier* (mytens vækst er kontinuerlig i modsætning til dens struktur, som er diskontinuerlig, AS I, 254). Systemets konstruktion og vækst sker ved tilknytning af termer, der vælges på grund af modsætnings- eller korrelationsforhold – eller analogi – med de givne, og på denne måde udtømmer den mytiske, totaliserende og atempore, tanke det konkrete ved hjælp af klasser i et givet antal. Systemets mulighed for udbredelse består i, at klassifikationen først standser, når der ikke mere kan dannes modsætninger (PS 287).

Model og "empirisk-deduktiv" metode

L-S siger i CC (18-19), at han som etnolog ikke føler sig forpligtet til at reflektere principielt over vilkårene for sin egen tankes eller videnskabs aktivitet for at generalisere disse i en hypotetisk og virtuel forståelse. Synspunktet kan forekomme overraskende arrogant og selvmodsigende på baggrund af L-S' andre arbejder, men skal forstås ud fra hans insisteren på sin egen tillempede, empiriske metode, hvorom han siger, at den adskiller sig fra såvel pragmatisme og formalisme som fra neo-positivisme: princippet om den økonomiske forklaring kommer med L-S' egne ord "nærmest sandheden og grunder sig i sidste instans på postulatet om identitet mellem verdens og tankens love" (AS I, 102).

Man må mene, og det mener L-S også – og diskuterer emnet særdeles udførligt i afhandlingen om *Metodeproblemer og undervisningsproblemer* (AS I 1952, 303-418) – at der er anledning til videnskabsteoretiske overvejelser i en forskning, der har sandheden – eller i det mindste en generel teori om mennesket – som mål og modeller som middel.

L-S' metode bygger nemlig på anvendelsen af modeller, som konstrueres på empirisk grundlag, og med hvilke der derpå eksperimenteres: modellerne er strukturanalysens egentlige genstand (AS I, 306):

Vor forskning har kun én interesse, som er at konstruere modeller, hvis formelle egenskaber i henseende til sammenligning og forklaring kan reduceres til egenskaber ved andre modeller, som selv hører til andre strategiske niveauer. (AS I, 313)

(Med andre strategiske niveauer menes her andre videnskabsområder; der udtrykkes ønske om tværvideenskabeligt samarbejde).

L-S lægger stor vægt på at holde empirisk iagttagelse og modelkonstruktion og -eksperimenter (— også kaldet "teoretisk analyse", AS II, 96) skarpt adskilte, de er to faser i forskningen.

Iagttagelsen af kendsgerningerne og udarbejdelsen af metoder, der gør det muligt at bruge dem til konstruktion af modeller, blandes aldrig sammen med eksperimenteringen ved modellerne selv. Med "eksperimentering på modeller" mener jeg helheden af fremgangsmåder, der gør det muligt at vide, hvordan en given model reagerer på modifikationer, eller indbyrdes at sammenligne modeller af samme type eller af forskellige typer. (AS I, 307)

På tilsvarende måde skelnes mellem virkelighed og model: den struktur, der søges, findes ikke på det empiriske plan (AS I, 335).

Det særegne for antropologens situation er ifølge L-S, at han finder eksperimenterne forberedte, når han ankommer ("eksperimenteringen går i antropologien forud for iagttagelsen og hypotesen", AS II, 24), men disse kan ikke styres, og de erstattes da med modeller, symbolske systemer, der kan manipuleres. Denne bevægelse mellem iagttagelse og teori kaldes en rytmisk vekslen mellem to metoder, den empiriske og den deduktive (AS II, 25), og ved denne udmærker antropologien sig som den eneste af alle videnskaber, der gør forskerens "mest intime subjektivitet til et middel til objektiv demonstration" (ibid.). Til forskel fra induktiv metode, der "iagttaget fænomener, formulerer hypoteser og underkaster disse erfaringens kontrol for at opdage generelle love", opfatter L-S socialantropologien som en "systematik, hvis mål er at identificere og kortlægge typer, analysere deres konstituerende dele og etablere korrelationer mellem dem" (AS II, 21).

Det kan faktisk virke, som om L-S til tider mere beskriver sin egen tanke end de såkaldt vildes (eller den mytiske), og det er

svært at gennemskue årsagen til den følelse af mystifikation, som L-S indgiver sin velvillige læser. Jeg tror, den skal søges i hans "empirisk-deduktive" metode: vi mindes til stadighed om, at det er de skinbarlige, positive kendsgerninger, der analyseres, men samtidig hæver den logiske (Boole-algebra) analyse sig op i et platonisk himmelblå, og det er, som om vi henvises til at studere skyggerne af L-S' arbejdende hjerne. Inden jeg eksemplificerer og begrundet synspunktet, kan der være grund til at referere L-S' definitioner af model og struktur, transformation og principper for strukturel analyse i almindelighed.

Model

(Det epistemologiske problem, som er at vide, hvad de modeller, som er strukturanalysens egentlige genstand, består i.) For at kaldes strukturer skal modellerne eksklusivt opfylde 4 krav:

1. En struktur har karakter af system. Den består af elementer af en sådan art, at enhver modifikation af et af dem medfører en modifikation af alle de øvrige.
2. Enhver model tilhører en transformationsgruppe, hvor enhver transformation svarer til en model af samme familie, således at helheden af transformationer udgør en gruppe af modeller.
3. De lige anførte egenskaber gør det muligt at forudse, på hvilken måde modellen vil reagere i tilfælde af modifikation af et af dens elementer.
4. Modellen skal være konstrueret således, at dens funktion gør rede for alle iagttagne fænomener.

L-S citerer til sammenligning i en fodnote J. von Neumann (1944):

Modeller (såsom spil) er teoretiske konstruktioner, der forudsætter en præcis, exhaustiv og ikke for kompliceret definition: de skal også være lig virkeligheden i alle de forhold, som har betydning for den igangværende undersøgelse (. . .). Ligheden med virkeligheden kræves, for at modellens funktion skal være signifikant. Men denne lighed kan sædvanligvis være begrænset til nogle aspekter, der pro tempore anses for væsentlige — hvis ikke, ville de betingelser, der er opregnet, blive uforenelige. (AS I, 306)

(...) den bedste model er altid den *sande* model, d.v.s. den som, alt imens den er den mest enkle, tilfredsstillende det dobbelte krav om ikke at bruge andre emner end dem, der iagttages, og at gøre rede for dem alle. (AS I, 308)

Struktur

(...) en struktur, d.v.s. et system af modsætninger og korrelationer, der integrerer alle elementer (...), hvor (...) alle finder deres plads. (AS I, 200)

Formen defineres i modsætning til et stof, der er den fremmed; men *strukturen* har intet distinkt indhold; den er indholdet selv, fanget i et logisk arrangement, der opfattes som en egenskab ved virkeligheden. (AS II, 139)

Transformation

Om den snævre sammenhæng mellem begrebet transformation og strukturbegrebet, cf. AS II, 28; om at det er i studiet af transformationerne, man finder samme egenskaber i systemer, der tilsyneladende er forskellige, cf. AS II, 28.

Socialantropologien placeres inden for de semiotiske videnskaber, og et tegnsystem defineres ved at kunne transformeres, d.v.s. oversættes i et andet systems sprog ved hjælp af substitutioner, cf. AS II, 29 (det karakteristiske for myten er ifølge L-S dens oversættelighed... (AS I, 232)).

Strukturanalyse

(...) de principper, der er grundlæggende for enhver form for strukturanalyse: økonomisk forklaring, enkel løsning, mulighed for at restituere helheden ud fra et fragment og for at forudse kommende udviklinger ud fra foreliggende fakta. (AS I, 233)

Disse (de såkaldt "strukturelle" metoder) består faktisk i systematisk at reducere antallet af variable, idet man på den ene side for sagens behov mener, at den genstand, der skal studeres, udgør et lukket system, og på den anden søger samtidig kun at betragte variable af samme type, eventuelt med gentagelse af operationen ud fra andre synsvinkler. (AS II, 353)

Som sagt er det den strukturelle lingvistik, der har inspireret L-S. I en diskussion af mulighederne for overførsel af metoden på antropologien citeres f.eks. N. Troubetzkoy (1933) således:

I en programartikel henfører han alt i alt fonologisk metode til fire fundamentale skridt: for det første går fonologien fra studiet af *bevidste* sproglige fænomener til deres *ubevidste* infrastrukturer; den nægter at behandle *termer* som uafhængige enheder, idet den tværtimod gør *relationerne* mellem termerne til grundlag for analysen; den indfører begrebet *system*: "Den aktuelle fonologi begrænser sig ikke til at erklære, at fonemerne altid er medlemmer af systemet, den *viser* konkrete fonologiske systemer og blotlægger deres struktur"; endelig sigter den på at opdage *generelle* love, enten fundet ved induktion "eller ... logisk deduceret, hvilket giver dem en absolut karakter." (AS I, 40)

Som fonemerne får f.eks. slægtskabstermerne først deres betydning, når de integreres i systemer, og L-S fremhæver, at for slægtskabssystemerne gælder det som for fonemsystemerne, at observerbare fænomener er resultater af generelle, skjulte love.

Til belysning af L-S' (delvist) deduktive metode kan jævnføres hans omtale af Radcliffe-Browns (1941, 17) metodologiske strategier:

Når vi studerer slægtskabssystemerne, siger Radcliffe-Brown, sætter vi os følgende mål: 1. at etablere en systematisk klassifikation; 2. at forstå de særegne træk ved hvert system: a) enten ved at knytte hvert træk til en organiseret helhed; b) eller ved i det at se et særligt eksempel på en allerede defineret klasse af fænomener; 3. endelig at nå gyldige generaliseringer om menneskelige samfunds natur. Og hans konklusion: Analysen søger at henføre mangfoldigheden (2-300 slægtskabssystemer) til en orden, hvordan den end måtte være. Bag mangfoldigheden kan man faktisk skelne generelle principper i begrænset tal, der er anvendt og kombineret på forskellige måder. (AS I, 333)

Radcliffe-Browns citerede program og hans arbejde i overensstem-

melse dermed kaldes af L-S "en mindeværdig deduktiv succes i den strukturalistiske tanke historie" (AS I, 334).

Som det er fremgået, tillægger L-S modellerne afgørende betydning for den videnskabelige erkendelse. Det diskutale består for mig at se principielt i *modellernes autonomi*; for selv om man kunne få indtryk af noget andet, når L-S taler om bevægelse (oscillation) og vekslen (alternance) mellem iagttagelse og teori (AS II, 25), er modellen alene i centrum for hans opmærksomhed, når først den empiriske virkelighed har leveret råstoffet (AS I, 305-306).

Det må indrømmes, dels at udgangspunktet jo var, at strukturerne ligger uden for det iagttagelige, dels at L-S selv fremhæver det risikable i modelkonstruktionen (cf. citat ovenfor om subjektiviteten). Man må også i denne sammenhæng betænke L-S' interesse for hjernens struktur (f.eks. AS I, 306) og for den lovende biokemiske forskning (jvf. ovenfor 13) — kort sagt er det hele hans filosofi om menneskeånden og dens mekanismer, der synes at stå på spil.

Det vigtige med henblik på en anvendelse af hans metode til myteanalyse er at indse det arbitrære i modelkonstruktionen. Bortset fra det diskutale i modellernes postulerede *lighed med virkeligheden* og i definitionen af den *sande model* (cf. også Badiou 1972, 20 et passim), konstrueres modellerne ifølge L-S ud fra differentielle træk og *fællesnævner*, og argumentationen synes at køre i ring, når han derefter vil have os til at erkende disse fællesnævner, *som jo var grundlaget for konstruktionen*, således f.eks. oplagt i *Ødipus*-analysen (sml. også Ricoeurs kritik ovenfor 6):

Alle de relationer, der er grupperet i samme kolonne (min understregning), har per hypotese et fælles træk, som det gælder om at finde. (AS I, 237)

L-S definerer som sagt myten som en logisk operation ad binære oppositioner, der skal afdækkes af analytikeren. Den mulige anvendelse af L-S' metode må bestå i at tilegne sig det redskab, som hans anskuelsesmåde er, men at bruge resultaterne til noget andet og mere end bekræftelse af, at redskabet fungerer. Jeg mener, at en kritisk anvendelse af L-S' principper kan tjene til en første behandling af mit omfattende tekstmateriale, og at netop selve forsøget på denne applikation vil skærpe blikket for de brud teksterne imel-

lem, som skal være grundlag for en narratologisk og tematisk beskrivelse af teksterne i forhold til hinanden og til det miljø, de udspringer af.

I AS I (338-39) kritiserer L-S Murdock for at have udviklet en (strukturel) teknik, der er "mere egnet til at opdage og identificere problemerne end til at løse dem" – i det følgende skal L-S' myteanalytiske metode beskrives som en sådan teknik.

Metafor og metonym

I sin artikel om *Mytens narrative strukturer* (1970) påpeger H. Weinrich overensstemmelsen mellem på den ene side første generations strukturelle lingvistik's beskæftigelse med sprogsystemet (langue) på bekostning af det talte sprog (parole) og på den anden L-S' arbejder med et korpus af myteversioner fremfor analyse af en enkelt version. [6]

Det frugtbare i L-S' korpuskrav er begrundet i det foregående. Med henblik på den praktiske analyse skal her diskuteres et principielt, tekstanalytisk problem med udgangspunkt i følgende citat, hvor L-S gentager den "essentielle regel for strukturel metode", som allerede er beskrevet i *Myternes struktur* (AS I 1955, 227-255) og *Asdiwalsagnet* (AS II 1958, 175-233):

Betragtet i uforarbejdet form må enhver syntagmatisk kæde anses for blottet for mening; enten fordi ingen betydning fremgår lige straks, eller fordi man tror at fornemme en mening, men da uden at vide, om det er den rette. Til overvindelse af denne vanskelighed er der kun to fremgangsmåder. Den ene består i at klippe den syntagmatiske kæde op i segmenter, der kan lægges oven på hinanden, og hvorom man så påviser, at de udgør lige så mange variationer over det samme tema. Den anden fremgangsmåde, som er komplementær til den første, består i at lægge en total syntagmatisk kæde, med andre ord en hel myte (version – min note), oven på andre myter eller mytesegmenter. *Følgelig drejer det sig hver gang om at erstatte en syntagmatisk kæde med en paradigmatiske*

helhed (min understregning); forskellen består i, at i det første tilfælde er denne helhed uddraget af kæden, og i det andet tilfælde er det kæden, der er integreret i helheden. Men princippet er det samme, hvad enten helheden er udfærdiget med stykker af kæden, eller kæden selv tager plads som et stykke. To syntagmatiske kæder eller fragmenter af samme kæde, som hver for sig ikke ville give nogen mening, får mening simpelthen ved at blive sat op overfor hinanden (. . .). Betydningen ligger i sin helhed i den dynamiske relation, som samtidig er grundlag for flere myter eller dele af den samme myte, og under hvis effekt disse myter eller disse dele får rationel eksistens og sammen fuldendes som modsætningspar inden for samme transformationsgruppe. (CC 313)

Som L-S bebrejder Propp hans eksklusive beskæftigelse med funktioner, d.v.s. syntagmatisk analyse, kan det fra en vis synsvinkel se ud, som om L-S kan kritiseres for overvejende optagethed af det paradigmatiske aspekt (Greimas 1966 har effektueret en samarbejdelse af de to fremgangsmåder). H. Weinrich diskuterer problemet i narratologisk sammenhæng, og på sin side fremhæver Ricoeur (1969, 48ff.), at det evenementielle (begivenhedsmæssige) netop synes at være karakteristisk for vor kulturs f.eks. bibelske myter, og at den universelle gyldighed af L-S' strukturelle metode svækkes, ved at han lader hånt om det evenementielle.

Jeg mener også, at målet må være at nå en myteteori, der omfatter begge de planer, der her er på tale, og endvidere, at det kan formodes, at en fokusering på *metafor- og metonymrelationer* kan danne udgangspunkt for en sådan teori. L-S er faktisk flere gange i de fire bøger, der anvendes her, inde på problemet, og hvis der er tale om en udvikling og afklaring i L-S' myteteori, er det efter min mening netop dette punkt, der fortjener at fremhæves. F.eks. føler L-S sig i PS (1962) "ikke bundet af grammatikernes subtiliteter" og *synekdoxen* – "en slags metonym – siger Littré, skal ikke behandles som en særskilt trope" (271-272), hvorimod de tre sidste sider af CC (1964, 345-347) behandler *synekdoxen* som konstituerende for metaforen – og diskursen:

(myter broderer ikke uden videre på alment kendte metaforer, tværtimod) (...) det er det omvendte, der er sandt; takket være myterne opdager man, at metaforen hviler på en intuition om logiske forhold mellem et område og andre områder (...). Langt fra at blive føjet til sprogbrugen (langage) som en udsmykning renser hver metafor det og fører det tilbage til dets første natur, mens den for et øjeblik udsletter en af de utallige synekdoke, som diskursen er gjort af. (345)

— og bogen slutter med at understrege, at et system altid har flere niveauer, og kun sådan kan delen fortolkes figurligt ved hjælp af et hele, der er egnet dertil, fordi en "tavs synekdoke" først har uddraget denne del, som mytens "mere veltalende metaforer" giver helheden den opgave at betegne (347).

I en fodnote (!) i PS (198-199) behandles hobbyarbejdet, der som sagt tjener til illustration af den mytiske tanke, og det siges, at der foretages

en total omorganisering af det reelle og det imaginære, hvor metaforerne får metonymisk status og omvendt. (199)

Man kan sammenligne med en parentetisk (!) bemærkning i PS (141) om en "lov for den mytiske tanke, som er, at transformationen af en metafor ender i metonym" (det givne eksempel kaldes lidt senere logisk underordning af lighed under kontrast). — I L-S' terminologi (og traditionelt) defineres *metafor* som lighedsrelation, *metonym* som forbindelsesrelation (årsag, virkning o.lign.) og *synekdoke* som delrelation til helhed (pars pro toto) (ikke explicit i CC, men f.eks. *Fra Honning til Aske* 1967, 38). I omtalen af klassifikationssystemerne fremhæves de simultane akser, som taksinomialerne etableres på. De relationer, der sættes mellem termerne, grundes oftest på *lighed* og *berøring*, men også andre typer relationer forekommer: *sanselige*, *intelligible*, *nærhed-fjernhed*, *synkroni-diakroni*, *statiske* eller *dynamiske*. Vigtigt er det, at der opereres med flerdimensionale logikker (PS 84-86).

Som anført ovenfor (33) er for L-S den mytiske tanke en *analog* tanke; Köngäs-Maranda (1971) citerer R. Jakobson (1956) for, at analog tænkning består i erkendelse af to slags relationer mellem termer: *lighed* og *berøring*, med andre ord: *metafor* og *metonym*

eller *paradigmatisk* ligestilling og *syntagmatisk* relation (117).

Köngäs-Maranda citerer også Aristoteles' (1457b) definition af analogi: der er analogi, når der er fire termer, således at relationen mellem den anden og den første er lig relationen mellem den fjerde og den tredje. Dette kan noteres $A/B = C/D$, eller som L-S bruger det: $A : B :: C : D$, hvor relationen A-C eller B-D er metaforisk, og termene på hver side af lighedstegnet står i metonymisk relation til hinanden: A og B, C og D.

Köngäs-Maranda diskuterer ud fra deres opfattelse af analogi som lineær L-S' myteformel, som omtales senere; her skal blot bemærkes dels de to former for analogi, kontinuerlig ($A : B :: B : C$) og diskontinuerlig ($A : B :: C : D$), og at L-S' formel, modsat analogi, er ikke-lineær (25-26). Man husker i denne forbindelse, at L-S finder det karakteristisk for myten, at mens dens vækst er kontinuerlig, er dens struktur diskontinuerlig (cf. ovenfor 35) (andetsteds omtales på et andet niveau mytens totaliserende sammentænkning af kontinuerlig natur og diskontinuerlig kultur, CC 285-286; cf. ovenfor 24 og note 2).

L-S' myterefleksion kan i henseende til det punkt, der her anses for spændende, virke eksperimenterende og ikke teoretisk ekspliciteret, og det kan være en hjælp at indkredse de relevante begreber med støtte i Köngäs-Maranda (1971, kap. IV) og Adam-Goldenstein (1976, kap. III).

Köngäs-Maranda forklarer metafor som et tegn, der består af to sæt termer, hvor identiteten mellem de to sæt er baseret på en *analogi* (118); Adam-Goldenstein definerer på lignende måde metafor som produkt af to *synekdoxer* (144 og 177). Det interessante er den sammenfatning af det horisontale og vertikale plan i tekstproduktionen, man opnår ud fra denne beskrivelse, hvor man betragter *metafor* som frembragt af det *metonymisk-syntaktiske* (Adam-Goldenstein 165). En metodologisk konsekvens af synspunktet bliver at gå ud fra at

Metonymiens og især synekdoxens roller i metaforproduktionen udgør enhver stringent læsnings reelle objekt. (ibid. 146)

Det falder inden for rammerne af mine forventninger til en udvikling af L-S' myteanalytiske metode, at synekdoxen ifølge Adam-Golden-

stein som metonymien synes at være mere direkte forbundet med referenten end metaforen, og at den følgelig skal ses på kodens og kontekstens niveau (147).

I forbigående noterer man sig Adam-Goldensteins omtale af metaforen som psykoanalysens "eneste adgang til det ubevidste" (164) – et synspunkt, som også interesserer L-S (cf. især artiklen *Den symbolske virksomhed* AS I 1949, 205-226).

I sammenhæng med min omtale ovenfor (14-16) af forholdet mellem myte og ideologi styrker det forventningerne til den udviklede metode, at Adam-Goldenstein bestemmer metaforen som "stedet for iscenesættelsen af det ideologiske ikke-sagte" (173).

I stedet for at referere til L-S om den "genererende metafor" eller "udtryksstørrelsens (signifiant) skabende rolle" undrer Adam-Goldenstein sig over, at R. Jakobson skulle have negligeret dette punkt (175). Med udgangspunkt i Ricardou's arbejder indvarsles så en "ny æras komme, hvor skriften opfattes som auto-repræsentation-produktion, d.v.s. anti-repræsentation" (183). Den pompøse udtryksform til trods kunne man nok øjne lighedspunkter her med L-S' teori, og det undrer næppe at se Adam-Goldenstein citere en passage fra R. Jakobson (1963, 238), som ikke er fremmed for L-S' omtaler af Jakobson (f.eks. PS 197):

I poesi, hvor ligheden projiceres på berøring, er ethvert metonym i let grad metaforisk, enhver metafor har et metonymisk anstrøg. (Adam-Goldenstein 183)

Barthes (1964, 130) citeres for at have refereret passagen og konkluderet, at "det er altså altid (ser det ud til) på grænsen af de to planer, at skabelsen udspilles" (ibid.). Kapitlet slutter med omtalen af den "strukturelle metafor", ved hvilken en tekst konstrueres og fungerer specifikt (184). Ricardou er blevet kendt for (efter Gide – min kommentar) at have (gen)opdaget fænomenet *mise en abyme* [7], og som vi skal se nedenfor, er det et analysebegreb, der minder om det, L-S kalder fordobling, støbeform, retrospektiv forklaring o. lign.

Med denne ekskurs i det vigtige metafor-metonym begreb i lyset af en repræsentativ, ret ny bog om moderne fransk tekstteori skulle man have fået fornemmelse af, at der ikke nødvendigvis er et

radikalt brud med L-S' myteanalyse, men at der er tale om en klargøring og udvikling af teorier, som man nok kan have forventninger til.

Mytens kanoniske formel

Den følgende fremstilling af L-S' praktiske myteanalyse bygger udover første mytelegikbind, CC (1964), på tre artikler: *Myternes struktur* (AS I 1955, 227-255), *Asdiwal-sagnet* (AS II 1958, 175-233) og *Fire Winnebagomyter* (AS II 1960, 235-249). Med udgangspunkt i en refererende gennemgang af den ældste og stadig meget væsentlige artikel om *Myternes struktur* skal præciseringer af metoden, som de fremgår af de senere afhandlinger, beskrives.

Myternes struktur starter med en voldsom bredside mod tidligere myteforskning, der: vælter sig i kaos, genopfrisker de gamle fortolkninger om den kollektive bevidstheds drømmerier, guddommeliggørelsen af historiske personer eller det omvendte. Myterne kommer således til at se ud som tilfældighedernes spil eller en klodset form for filosofisk spekulation. Nogle påstår, at ethvert samfund i sine myter udtrykker fundamentale følelser såsom kærlighed, had eller hævnlyst, som er fælles for hele menneskeheden; andre ser i myterne forsøg på forklaring af vanskeligt forståelige fænomener (astronomiske, meteorologiske o.s.v.) — men hvorfor skulle samfundene pludselig foretrække så obskure og komplicerede måder at tænke på? Psykoanalysen anvender fortolkninger fra sociologien og psykologien: hvis en myte giver en bestemt person, f.eks. en ond bedstemoder, en vigtig plads, siger man, at i det pågældende samfund har bedstemødre en fjendtlig holdning til deres børnebørn; hvis forholdene modsiger hypotesen, insinuerer man, at myterne giver mulighed for en afledning af reelle, men fortrængte følelser (228-229).

På samme måde ryddes jorden i CC for L-S' syn på myten: Han finder det fejlagtigt at reducere myternes betydning til en moraliserende kommentar til menneskets kår som f.eks. en forklaring af kærlighed og død, lyst og lidelse, og tidligere mytologer tog lige så grundigt fejl, når de talte om forklaring af månens faser eller årsti-

dernes vekslen. For på den måde går man glip af det, der efter L-S' mening er det særlige for myterne, nemlig *emfasen*, som kommer af den mangfoldiggørelse af niveauer, der ligesom i sproget har som funktion at *betegne betydningsmekanismen* (CC, 346; cf. PS 137).

Indledningen til CC siger også, at L-S vogter sig for at påkalde forudfattede klassifikationer af myter som kosmologiske eller vedrørende årstider, guder, helte, teknologi o.s.v. Det er myten selv, der ved afprøvning skal afsløre sin natur og indplacere sig i en type. Det mål kan ikke nås af mytografen, så længe han bygger på eksterne og vilkårligt isolerede træk (CC 12).

I forbindelse med et udfald mod at tildele mytens funktioner absolut betydning (signification), som da skulle søges uden for myten (hvilket uundgåeligt ville føre til "jungisme"), siges det at være L-S' plan

gennem konteksten at afdække dens (mytens) relative betydning i et system af modsætninger, der har operationel værdi. Symbolerne har ikke en indre og uforanderlig betydning, de er ikke autonome over for konteksten. Deres betydning er først og fremmest afhængig af deres placering (de position). (CC 64)

Det er uomtvisteligt L-S' fortjeneste at have skabt nye muligheder for myteforskningen, og jeg har givet de lange parafraseringer ovenfor, fordi jeg finder, at hans kritik af tidligere "plathed" eller "søfisme" (AS I, 228) siger noget væsentligt om den udgangssituation, en mytolog med sans for områdets historie [8] befinder sig i: det er ikke uden grund, at mange introduktioner eller afhandlinger om myteteori starter med alvorlige forbehold og beklagelse af, at mytebegrebet gennem mange mytologiske skolers forenede anstrengelser er blevet ubestemmeligt og uhåndterligt.

I *Myternes struktur* starter L-S beskrivelsen af sin myteanalytiske *teknik* (235) med konstateringen af nogle umiddelbare vanskeligheder: alt kan ske i en myte, det ser ud til, at begivenhedernes rækkefølge ikke er underordnet nogen regel om logik eller kontinuitet, ethvert subjekt kan have et hvilket som helst prædikat, enhver tænkelig relation er mulig. Men på den anden side ligner myter hinanden overalt på jorden, og hvordan er det muligt, hvis alt i myten er tilfældigt? (229).

Det er med udgangspunkt i mytens forhold til sproget og dets niveauer, L-S indkredser mytebegrebet: myten befinder sig på et *trede niveau*, der kombinerer egenskaber fra sprogsystemet og det talte sprog; i forhold til tid er myten reversibel og irreversibel (myten taler om fortidige begivenheder, men disse danner en permanent struktur, der vedrører fortid, nutid og fremtid).

Sprogligt har myten ifølge L-S den ejendommelighed, at den opfattes som myte af enhver læser, uanset hvilket miljø, myten kommer fra, og uanset den oversættes til et andet sprog. Mytens substans er således *ikke* i stilen, fortællemodus eller (et bestemt sprogs) syntaks, men i den historie, der fortælles. Myten er nok sprog, men dens mening løfter sig op fra det sproglige grundlag.

Ud fra disse konstateringer drager L-S tre konklusioner:

1. Mytens betydning findes ikke i isolerede elementer i den, men i den måde, disse elementer er kombineret på.
2. Myten hører til sproget og er integreret del deraf. Dog har sproget, som det bruges i myte, særlige egenskaber.
3. De særlige egenskaber, som sproget har, når det bruges i myte, skal søges *over* det sproglige udtryks normale niveau. Med andre ord: disse egenskaber er af mere kompleks natur.

Af denne arbejdshypotese følger to konsekvenser:

- a) Som alt sprogligt er myten dannet af konstituerende enheder.
- b) Disse konstituerende enheder implicerer tilstedeværelsen af de enheder, der normalt er i sprogets struktur: fonemer, morfemer, semantemer. Men de er mere komplekse end semantemer. Disse store, konstituerende enheder kaldes *mytemer* og befinder sig på sætningsniveau.

Når mytemerne skal findes, går man forsøgsvis frem (trial and error) og følger de almindelige principper for strukturel analyse (økonomisk forklaring, enkel løsning, mulighed for at restituere helheden ud fra et fragment og for at forudse senere udviklinger ud fra de foreliggende). Jeg talte ovenfor (40) om cirkelslutning i modelbrugen, og jeg føler mig ikke overbevist om, at de principper,

L-S opstiller for søgningen efter mytemer til modelkonstruktion, er tilstrækkelige til at beskrive, hvad han gør. På den anden side anerkender jeg hans geniale evne til ved hjælp af fællesnævnerne at bringe orden i materialet, og jeg mener på baggrund af det ovenfor sagte om metafor-metonym relationen, at disse fællesnævnerne netop er de "tavse synekdoke"! L-S siger det ikke, har ikke gjort sig det klart før måske ved slutningen af CC, jvf. omtale ovenfor (43).

De store, konstituerende enheder, mytemerne, viser sig, når begivenhedernes række nedskrives i kortest mulige sætninger, at bestå i et subjekt og et prædikat, altså en *relation* (tilstedeværelsen af et subjekt med prædikat er vist den mest almindelige definition på en sætning? Mytemerne er altså sætninger — og (fordi) vi besluttede at nedskrive sætninger! — Det er bl.a. i præciseringen af en *narrativ* grammatik, den moderne franske tekstteori i disse år yder en indsats, hvis resultater kan supplere L-S' arbejder). — L-S erkender selv definitionens utilstrækkelighed: for strukturelle lingvister består *alle* konstituerende enheder af relationer. L-S antager da hypotesen om "de sande konstituerende enheder", som består ikke af isolerede relationer, men af *bundter* (paquets) af sådanne. Og det er kun i kombinationen af disse, at mytemerne får betydningsgivende funktion.

Her følger så beskrivelsen af opklipningen af forløbet i mytemer og grupperingen af mytemerne i kolonner (bundter) uanset deres plads i forløbet (myten fortælles horisontalt, men forstås vertikalt, AS I, 237). Denne gruppering skal ske efter de principper, der er omtalt (ovenfor 48). Kolonnerne udgør mytebundter i en "naturlig" (L-S' gåseøjne — det er jo nemlig det springende punkt!) gruppering. Og alle relationer har, som sagt ovenfor (40), et fælles træk, som det (nul) drejer sig om at finde. Det viser sig da, at *Ødipus*-myten, som her bruges til illustration, kan ordnes i fire kolonner, der forholder sig til hinanden i to par, inden for hvilken de to kolonner står i kontradiktorisk forhold til hinanden (overvurdering af slægtskabsforhold mod undervurdering og bekræftelse af menneskets herkomst af jorden mod benægtelse af menneskets herkomst af jorden). *Ødipus*-myten er et (forgæves) forsøg på at overvinde modsigelsen mellem troen på, at mennesket

er født af jorden og erkendelsen af, at det fødes af foreningen af mand og kvinde.

Et punkt i *Myternes struktur*, som L-S uddyber i senere arbejder, er *redundansen* af visse motiver, der tjener til at *eksplicitere* (240; cf. 254: gøre mytens struktur manifest).

Det er også i denne artikel, at L-S anbefaler brugen af matematiske symboler og datamaskiner til behandling af disse komplekse fler-dimensionale systemer, som myterne er (242-243 og 253). (I CC tager han forbehold over for sin anvendelse af sådanne symboler og siger, at de blot er ment som illustration og forenkling. Dog har han på den anden side forventninger til en "sand matematisk-logisk analyse" (39)).

L-S taler her for betragtningen af samtlige versioner af en given myte som *myten*, og metoden omfatter da en analyse af samme art som det givne eksempel (*Ødipus*) af hver enkelt version. De skemaer (opstillingen af kolonner), der således udarbejdes, er to-dimensionale, og når de lægges oven på hinanden, bliver systemet tre-dimensionalt (kan også læses forfra og bagud eller omvendt). De differentielle brud mellem skemaernes indhold vil have signifikante korrelationer, der gør det muligt at underkaste helheden logiske operationer og derved *opdage myte-gruppens strukturelle lov*.

L-S har afprøvet sin teori – og fået den bekræftet – i en analyse af et korpus af zunimyter, der viste sig at være "en slags logisk redskab til mediering mellem liv og død" (243).

Begrebet *mediering* er af afgørende betydning for L-S' metode: "Den mytiske tanke udgår fra en erkendelse af visse modsætninger og bevæger sig som en fremadskridende mediering af disse" (248). En medieringsstruktur ser således ud:

To termer, mellem hvilke en overgang er umulig, erstattes af to tilsvarende termer, der muliggør en tredje term som mellemterm (eksempel: liv-død erstattes af agerbrug-krig med mellemtermen jagt). En af yder-termerne og mellemtermen erstattes af en ny triade (eksempel: agerbrug-jagt erstattes af græsædende-ådselsædende-rovdyr) – og således fortsættes med nye medieringer som resultat af den foregående ved opposition og korrelation. (248) [9]

For at en term kan fungere som mellemterm, som *mediator*, må den have fælles træk med begge de to termer, den medierer imellem. Det interessante er altså den medierende terms dobbelthed (tvetydighed); den mytiske helt kan defineres som mediator (sml. Greimas om den mytiske helt som ham, der muliggør overgangen fra "før" til "efter", og Propp, der definerer helten som ham, der udbedrer den initiale mangelsituation).

Hvis man betragter helheden af versioner, kan man ud fra en analyse af medierende termer ordne alle varianterne (versionerne) i en række, der udgør en permutationsgruppe, og hvor de varianter, der er placeret i hver sin ende af rækken, indbyrdes har en symmetrisk, men omvendt struktur (248). Dog siger den *kanoniske formel* for myten, d.v.s. for den samlede gruppe af versioner, at slutresultatet ikke blot er symmetrisk omvendt af udgangsversionerne. Formlen ser således ud [10]:

$$F_x(a) : F_y(b) :: F_x(b) : F_{a-1}(y)$$

— hvor to *termer*, *a* og *b*, er til stede ligesom to *funktioner*, *x* og *y*, af de to termer. Der er ækvivalens mellem de to situationer, som defineres ved omvendning af *termer* og *relationer* på to betingelser:

1. En af termerne erstattes af sin modsætning (*a* og *a-1*).
2. En korrelativ inversion sker mellem funktionsværdi og termværdi af to elementer (*y* og *a*).

(Formlen sammenlignes med "denne individuelle myte, som en neurose består i", og det understreges, at Freud (cf. 1965, 277 og 287) netop siger, at der skal to traumer til, for at neurosen opstår. L-S mener, at en applikation af hans formel på analysen af traumerne ville kunne føre til en mere præcis formulering af *mytens genetiske lov*).

Med støtte i Köngäs-Maranda (26-28) og også i L-S, som nedenfor siger, at myten udvikler sig som i spiral, må det påpeges, at formlens slutsituation ikke blot betegner en ophævelse af udgangssituationen, men også består i en tilstand, der er *mere* end den omvendte initiale. Det kan være en hjælp at referere Köngäs-Marandas udlægning af formlen (det skal bemærkes, at Köngäs-Marandas anvender formlen på *en enkelt* tekst):

de to første led i formlen vedrører etablering af konflikt; den tredje er intrigens vendepunkt, og sidste led er finalsituationen.

eller:

de tre første led, $F_x(a)$, $F_y(b)$ og $F_x(b)$, udtrykker en dynamisk proces, hvis endelige resultat, udtrykt ved det sidste led $F_{a-1}(y)$, er resultatet eller en tilstand, d.v.s. slutningen på medieringsprocessen.

og:

processen kan kort beskrives som inversionen af initialsituationen gennem (b)'s operation, men som en inversion, hvis indflydelse stadig gør sig gældende, når inversionen er sket.

Köngäs-Maranda bestemmer x og y som to modsat rettede tendenser, der aktualiserer modsætningen mellem termene a og b , så at en konflikt opstår, og operationen mellem $F_x(b)$ og $F_x(a)$ giver $F_{a-1}(y)$. Det er, fordi (b) specificeres ved to forskellige funktioner (y og x), at (b) kan mediere.

L-S citeres af Köngäs-Maranda (28) for (i 1969) at have sagt, at formlens symboler blot skal være en illustration af den dobbelte forvridding, der angår *overgangen fra metafor til metonymi og omvendt*, og Köngäs-Maranda tilføjer i en note, at gruppen (nu tales om helheden af versioner, som L-S selv gør), der er i balance på én akse, på en anden akse viser sin mangel på balance, og at denne tvang, der er iboende den mytiske tanke, redder dens dynamik, samtidig med at den forhindrer den i at nå en stabiliseret tilstand.

I en senere myteanalyse, *Asdiwal-sagnet* (1958), bestemmer L-S to fundamentale aspekter af mytekonstruktionen, *sekvenser* og *skemaer*: sekvenserne (horisontalplanets forløb) er mytens synlige (apparent) indhold, og skemaerne (vertikalplan) dens latente indhold, der (sammen med sekvensernes eget forløb) determinerer sekvenserne. L-S redegør for fire skemaer (geografisk, kosmologisk, sociologisk, teknisk-økonomisk) i den behandlede myte. Hvert skema har sin *kode*, der formidler samme *meddelelse* som de øvrige. Kodernes *struktur* viser en række umulige medieringer mellem modsætninger, som hele tiden avler nye modsætninger. De skemaer, der viser kodernes struktur, sammenlignes under ét, og det ses, at afstan-

den (*écart*) mellem de binære oppositioner efterhånden i forløbet bliver mindre.

En simplificeret oversigt fremstår med L-S' egne ord ved at reducere myten til initial- og finalsituationen. Dette har praktisk interesse for applikationen af L-S' ovenfor omtalte formel, og man bør antage Köngäs—Marandas mening om, at myten konstrueres baglæns ud fra resultatet, og overveje at *begynde* analysen med en undersøgelse af initial- og finalsituationen og formalisere disse indledningsvis på grundlag af hypotesen om en inversion (a til a-1) [11] mellem de to situationer (sml. *ibid.* 216 og nedenfor om retrospektiv betydningsdannelse).

L-S omtaler versioners *supplerende sekvenser*, der ser ud som doubletter af referenceversionens sekvenser. Disse senere (i forløbet) sekvenser er organiseret i overensstemmelse med de samme skemaer som i referenceversionen. De supplerende sekvenser er således homologe med tidligere sekvenser, men mere *eksplicite*, som om den synlige beretning (*récit apparent*), når den når sin slutning, har tendens til at nærme sig det latente indhold. Synspunktet er særdeles relevant for en analyse af *Tristan og Isolde* materialet: en foreløbig undersøgelse giver indtryk af, at sekvenser (eller episoder, som de traditionelt kaldes) er "kalkeret" over hinanden. Det spændende punkt bliver en mere detaljeret undersøgelse, der vil vise, om der i dette materiale imidlertid snarere er tale om en intensivering og forøgelse af afstanden mellem uforenelige modsætninger end om den svækkelse og neutralisering, som L-S anser for karakteristisk for myten (dette har relevans for genreafgrænsningsproblematikken, jvf. ovenfor 22). Når L-S ser en afmatning i myten, skal dette ses i sammenhæng med arten af mytestrukturens iboende muligheder for udvikling.

L-S omtaler på dette sted også mytens forhold til den sociale virkelighed: de samfundsmæssige institutioner, der beskrives i myten, kan meget vel være fremstillet som inverterede i forhold til virkeligheden; dette vil altid være tilfældet, når myten vil udtrykke en negativ sandhed. Myten søger ikke at afbilde det reelle, men at retfærdiggøre sit kompromis, der består i, at den forestiller sig yderliggående attituder blot for at vise, at de er uholdbare (1958, 209). Denne fremgangsmåde, der skulle være egen for den

mytiske refleksion, implicerer en skjult indrømmelse af, at social praksis indeholder uovervindelige modsigelser, som (både mytens helt og) samfundet ikke kan forstå og foretrækker at glemme (L-S taler her om en bestemt myte, men generaliserer selv udsagnet, når han siger, at fremgangsmåden er egen for den mytiske refleksion).

I *Fire Winnebagomyter* (1960) placerer L-S sig på et logisk, ikke historisk, niveau for at undersøge, om der findes strukturelle relationer mellem de fire valgte myter og i bekræftende fald eksplicite disse (AS II, 241).

I en diskussion af forholdet mellem et givet samfunds kultur og dets myter skelner L-S mellem *mytens ubevidste meddelelse* (det problem, den søger at løse) og *det bevidste indhold* (intrigen, som udarbejdes for at løse problemet):

Hvis en myte stiller problemet op på en direkte måde, d.v.s. i de termer, som det samfund, den kommer fra, opfatter og søger at løse det i, kan intrigen, mytens åbenbare (patent) indhold direkte låne sine motiver fra det sociale liv selv. Men hvis myten formulerer problemet bagvendt (à l'envers) og søger at løse det per absurdum, kan man forvente, at det åbenbare indhold som følge heraf er modificeret og leverer det omvendte billede af den empirisk givne samfundsmæssige virkelighed, sådan som den viser sig for samfundsmedlemmernes bevidsthed. (AS II, 242) (sml. ovenfor 14).

L-S konstaterer, at de fire myter udgør en transformationsgruppe og finder gruppens "globale meddelelse", som de fire myter udtrykker implicit eller eksplicit. Det interessante er de fire myters *logiske* afhængighed af hinanden, som er et argument for, at fortolkningen skal behandle gruppen og de *substitutioner*, som hører til denne.

Det bemærkes, at den pågældende mytes "løsning" er *tvetydig* og kombinerer positive og negative træk. Jeg forstår, at det er L-S' mening, at en sådan afsluttende tvetydighed eller mangel på egentlig løsning (valg) generelt er karakteristisk for mytens løsningsforsøg. Ved en behandling af *Tristan og Isolde* teksterne fremstår kærlighedsdøden i de ældste versioner netop som tvetydig,

mens kong Marc's nedrige bagholdsangreb på Tristan i prosaromanen (hvor Tristan lever i agtelse ved Artur's hof, og Marc er en ynkkelig forræder) hører til en manikæisk opsplittning i to verdener, de godes og de ondes. Mytens funktion skulle være at indrømme tilstedeværelsen af uforenelige modsætninger (f.eks. AS II, 205), og det kan derfor undre, at der i *Myternes død* (jvf. ovenfor 22) pludselig er tale om et valg og dermed en valorisering: værdier er sjældent L-S' emne, selv om hans metode oplagt indbyder til at inddrage værdisystemer (hvilket skal ske i analysen af *Tristan og Isolde*, jvf. ovenfor 24 og ideologiproblematikken).

I *Fire Winnebagomyter* (1960) optræder begrebet *armatur*, der her (ud fra den behandlede myte) beskrives som: et polært system, der på én gang nærmer og modsætter to individer, den ene af hunkøn, den anden hunkøn, og som er bemærkelsesværdige i den forstand, at hver af dem er ekstraordinært begavet i én henseende (+), ekstraordinært blottet (—) i en anden:

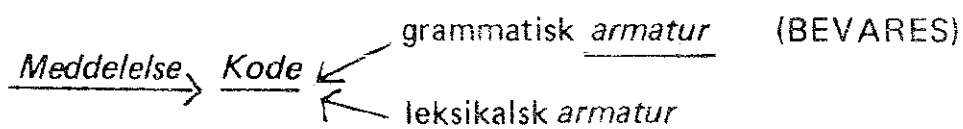
	Natur	Kultur	
Dreng	+	—	(AS II, 244)
Pige	—	+	

Stedet citeres som det eksempel, det er, fordi L-S her, som det er hans vane, foretrækker at give illustrationer fremfor definitioner (det besværliggør læsningen, og mit forsøg på at klargøre nogle relevante begreber er i øvrigt nærværende artikels primære motive-ring).

Begrebet *armatur* har en fremtrædende plads i CC (1964) sammen med *kode* og *meddelelse*. De tre begreber defineres her således:

Lad os vedtage at kalde en samling af egenskaber, som forbliver uændrede i to eller flere myter, for *armatur*; systemet af funktioner, som af hver myte tildeles disse egenskaber, for *kode*; indholdet af en særlig myte for *meddelelse*. (CC 205)

Ved at sammenholde de steder, hvor disse tre begreber omtales, kan man skrive dem således:

I en mytes udvikling gennem gruppens ændringer sker der følgende: *armaturet* bevares, *koden* transformeres og *meddelelsen* inverteres (ibid. 205). – Men i grafien ovenfor blev koden delt i grammatik og ordforråd, fordi det er kodens *ordforråd*, der ændres, ikke dens struktur (eller grammatik):

(. . .) meddelelserne, der formidles ved hjælp af koder. Disse består på deres side i en grammatik og et ordforråd. Vor analyse har gjort det muligt at fastslå, at disse koders grammatiske armatur er uforanderligt for alle de pågældende myter. Anderledes forholder det sig med både meddelelserne og ordforrådene. Sammenlignet med dem fra andre myter kan en hvilken som helst anden mytes meddelelse forekomme mere eller mindre transformeret eller identisk. Men disse forskelle påvirker også ordforrådene. (ibid. 218)

Forholdet mellem *meddelelse* og *ordforråd* beskrives som gensidigt afhængigt således, at hvis transformationens område reduceres på meddelelsesplanet, vil området have tendens til at vokse på ordforrådsplanet. På dette grundlag finder L-S det muligt at sammenlægge (additioner) to delvist inverterede meddelelser og genfinde det oprindelige ordforråd (ibid. 218).

I forbindelse med dobbeltheden i klassifikationssystemerne, der består i den indre koherens og evnen til udvidelse, omtaler L-S den *akse* ("som det er praktisk at forestille sig som vertikal" (PS 287)), der bærer strukturen. Den forener det almene og det specielle, det abstrakte og det konkrete, og den klassificerende intention vil altid kunne gå (indtil det ikke mere er muligt at danne modsætninger) i den ene eller den anden retning. Bevægelsen mod det abstrakte består i fremadskridende filtreringer (*épurations*) som simple binære oppositioner (ibid. 288), mens den modsatte bevægelse medfører større vilkårlighed (ibid. 205) (cf. træ-illustrationen ovenfor 34).

Det sidste punkt, der skal omtales her, er det allerede berørte (ovenfor 53) om den *retrospektive betydningsdannelse*. L-S bruger udtryk som *præfigurere* (CC 119) og taler om en episode, der indføres som støbeform (*moule*) for den kommende episode, hvorved den første retrospektivt får mening. Konklusionen (som kan sammenlignes med det, der blev sagt ovenfor om *mise en abyme* 45) skal citeres:

Dette eksempel lader altså klart fremtræde den karakter af organiseret totalitet, som enhver myte har, hvor beretningens forløb ekspliciterer en underliggende struktur, der er uafhængig af forholdet mellem før og efter. (Ibid. 119).

I det afsluttende kapitel i samme værk, hvor *emfasen* behandles (cf. ovenfor 47) sammen med myter og ritters forkærlighed for *hyperbelen*, siges det, at

Emfasen er naturlig for dem (myter og riter), den udtrykker direkte deres egenskaber (*propriétés*), det er den synlige skygge af en logisk struktur, som forbliver skjult (345).

På samme måde benytter den mytiske tanke *reduplikationen*; fordoblingen fungerer som tegn, der viser, at det fordoblede skal opfattes som tegn, den understreger altså *emfatisk den betydningsgivende intention*.

EFTERSKRIFT

Efter den strategisk-selektive behandling af myteanalytiske begreber fra fire af Lévi-Strauss' bøger er det nu på tide at påpege min fremstillings utilstrækkelighed.

Min beskrivelse af Lévi-Strauss' *MYTOLOGIK* skal naturligvis kompletteres med en tilsvarende materiel af *Tristan og Isolde* teksterne, som de foreligger inden analysen af dette materiale. Jeg har på dette sted koncentreret problemerne til korpuskonstitueringen, fordi denne afgrænsning dog er det første, vigtige skridt i en konkret analyse. Men før analysen kan foretages, må man, mener jeg, vide hvad det er, man er "ude efter".

Jeg har sagt (ovenfor 40-41), at kendskab til Lévi-Strauss' metodologi kan bruges til (snarere) at *opdage og identificere problemerne* (end at løse dem). Det er af praktiske grunde, at jeg kun anvendingsvis og enkelte steder undervejs har indført omtale af *Tristan og Isolde*, men hver eneste sætning hos Lévi-Strauss er filteret, inden jeg omtalte den – og filteret har været *Tristan og Isolde*: hvis nærværende afhandling ikke kan have andet end orienterende interesse for andre – lidt om Lévi-Strauss og lidt om et igangværende projekt – har udarbejdelsen af den sat mig på sporet af et væld af interessante problemer inden for områderne *myteanalyse – middelalderlitteratur – narratologi*. De næste teoretiske etaper vedrører da også den mytologiske forsknings historie, en indkredsning af et middelalderligt tekstbegreb og moderne teorier om betydningsproduktionen, hvorved også *semiologien* og *tekstsociologien* kommer til at berige den strukturalisme, som her er blevet diskuteret.

NOTER

Sidehenvisning til teksten i parentes

1. (18) Det skal huskes, at betegnelsen *roman* først betegner folkesprog (modsat latin) og fra det 12. årh. bruges om enhver art beretning på folkesprog. Først o. det 14. årh. specialiseres termens betydning. *Myte* genoptages fra antikken først i nyere tid.
2. (24) L-S bruger som forståelseskategori ordet *kromatisme* om de korte intervallers område. Hans idé er groft sagt, at natur som kontinuerlig er de korte intervallers område, mens kulturen som diskontinuerlig er de stores. Kromatismen muliggør overgang fra en funktion til en anden og kan sammenholdes med *medieringsbegrebet* (50).
3. (24) Jeg giver ikke på dette sted en historisk gennemgang af myte-teori; (cf. herom f.eks. Vries 1961), Bompaires artikel kan måske senere indgå i en sådan beskrivelse.
4. (29) *Eilhart* er komplet, men meget forkortet, *Sir Tristrem* mangler kun den sidste håndskriftsside, men karakteriseres af Hammerich (1960) som en engelsk ballade i en ubekymret Robin-Hood-stil (62). *Chievrefoil*, de to *Folies* og *Tristan als Mönch* rummer kun enkeltepisoder, *Ulrich von Türheim* og *Heinrich von Freiberg* er fortsættelser af Gottfried, og *Prosa-Tristan* har et tilsyneladende vildtvoksende netværk af supplerende episoder.
5. (33) *Spejl-illustrationen* optræder ofte i L-S' bøger, f.eks. sammenlignes også myteanalytikerens arbejde med et studium af lysstrålers brydning og tilbagekastning (f. eks. CC 13).
6. (41) Cf. dog: "At nærme myten til sprogbrugen (langage) løser intet: myten er integrerende del af sprogsystemet; det er gennem det talte sprog, at man kender den, den hører til diskursen". (AS I, 230)

7. (45) Cf.: "Disse figurationer (i.e. *mises en abyme*), som i teksten betegner selve dens produktionsmekanisme, er en forøgelse og koncentration (*extension-concentration*) af den *strukturelle metafor*s trope-mekanisme". (Adam-Goldenstein, 183)
8. (47) Det forvirrede billede skyldes ikke mindst, at flere forskellige fag betragter myterne som hørende til deres område, f.eks. antropologi, religionshistorie, psykologi, lingvistik, litteratur m.v.
9. (50) Et skema over medieringer læses vertikalt; korrelationer på horisontalplanet lader formode, at der er tale om "en universel måde at ordne sanseerfaringerne på" (*Myternes struktur AS I 1955, 249-250*).
10. (51) Cf.: "*Mytens genetiske model* (d.v.s. den som avler myten og samtidig giver den struktur) består i at *fire* funktioner anvendes på *tre* symboler". (*Struktur og dialektik AS I 1956, 265*). Om konkret applikation (udover L-S, op.cit.) af formien cf. Köngäs-Maranda (1971).
11. (53) Cf.: "(...) en mytologisk transformation kan udtrykkes ved en række ækvivalenser, hvor de to yderpunkter er radikalt inverteret." (AS II, 218). Det drejer sig her om transformation mellem versioner.

LITTERATURLISTE

Omtalte og citerede tekster

- Kai Aalbæk-Nielsen. *Historie – Struktur og eksistens*. Munksgaard. 1970.
- Jean-Michel Adam et Jean-Pierre Goldenstein. *Linguistique et discours littéraire. Théorie et pratique des textes*. Larousse Université coll. L. 1976.
- Louis Althusser. *Pour Marx*. Maspero. 1965.
- Arc n° 30*. Jean-Paul Sartre. 1966.
- Aristote. *Poétique*. Texte établi et traduit par J. Hardy. Les Belles Lettres. Coll. G. Budé. 1965⁴.
- Alain Badiou. *Le concept de modèle. Introduction à une épistémologie matérialiste des mathématiques*. Maspero. 1972.
- Roland Barthes. *Mythologies*. Seuil. Points. 1957.
- Roland Barthes. L'activité structuraliste. – *Essais critiques*. Seuil. "Tel Quel". 1964 (213-220) (*Lettres Nouvelles* 1963).
- Roland Barthes. Eléments de sémiologie. – *Communications* 4. 1964. (91-135).
- J. Bompaire. Le mythe, selon la Poétique d'Aristote. – *Formation et survie des mythes*. Colloque de Nanterre avril 1974. Les Belles Lettres. 1977 (31-36).
- Raymond Boudon. *A quoi sert la notion de structure. Essais sur la signification de la notion de structure dans les sciences humaines*. Gallimard. 1968.
- M.-D. Chenu. *La Théologie au XIIe siècle*. (Etudes de philosophie médiévale XLV). J. Vrin. 1976³.
- Oswald Ducrot et al. *Qu'est-ce que le structuralisme?* Seuil. 1968.
- Niels Egebak. *Fra tegnfunktion til tekstfunktion. Introduktion til semiologi*. Berlingske Forlag. 1972.
- Michel Foucault. *Les mots et les choses*. Gallimard. 1966.

- Sigmund Freud. *Forelæsninger til indføring i Psykoanalysen*. Hans Reitzel. 1965. (*Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse*. 1916-18).
- A.J. Greimas. *Sémantique structurale*. Larousse. 1966.
- Torben Kragh Grodal. Asdiwal-sagnet. Strukturautonomisme og samfundsanalyse i Lévi-Strauss' betydningsfilosofi og myteanalyse. – *Tegn Tekst Betydning. Introduktioner til nyere fransk filosofi*. Borgen. 1972. (9-33).
- L.L. Hammerich. *Tristan og Isolde før Gottfried af Strassburg*. (Studier fra sprog- og oldtidsforskning). Gad. 1960.
- E.D. Hirsch. *Validity in interpretation*. New Haven and London. Yale University Press. 1967.
- Roman Jakobson. Two Aspects of Language and Two Types of Aphasic Disturbances. – R. Jakobson and Morris Halle. *Fundamentals of Language*. The Hague. 1956. (55-82).
- Roman Jakobson. *Essais de linguistique générale*. 1963.
- Hans-Robert Jauss. Littérature médiévale et théorie des genres. – *Poétique 1*. 1970. (79-101 incl. bibliografi).
- Johan Fjord Jensen. Triviallitteratur og ideologikritik. Problemer og analyser. – *Meddelelser fra Dansk Lærerforening 1*. 1972. (3-25).
- André Jolles. *Formes Simples*. Seuil. 1972. (*Einfache Formen*. 1930).
- Julia Kristeva. *Semeiotike. Recherches pour une sémanalyse*. Seuil. "Tel Quel". 1969.
- Elli Köngäs Maranda and Pierre Maranda. *Structural models in folklore and transformational essays*. Mouton. 1971.
- Henri Lefebvre. *L'Idéologie structuraliste*. Seuil. Points. 1971.
- Claude Lévi-Strauss. *Les structures élémentaires de la parenté*. P.U.F. 1949.
- Claude Lévi-Strauss. *Anthropologie structurale I*. Plon. 1958.
- Claude Lévi-Strauss. *La Pensée Sauvage*. Plon. 1962.
- Claude Lévi-Strauss. *Le Cru et le Cuit*. (Mythologiques 1). Plon. 1964.

- Claude Lévi-Strauss. *Du Miel aux Cendres*. (Mythologiques 2). Plon. 1967.
- Claude Lévi-Strauss. *Anthropologie structurale II*. Plon. 1973.
- Pierre Macherey. *Pour une théorie de la production littéraire*. Maspéro. 1966.
- Peter Madsen. *Strukturalisme. En antologi*. Rhodos. 1970.
- J. Melville and Frances S. Herskovits. A cross-cultural approach to myth. Some problems in the study of myth. — *Dahomean Narrative*. Northwestern University Press. Evanston. 1958. (81-122).
- J. von Neumann and O. Morgenstern. *Theory of Games and Economic Behaviour*. Princeton. 1944.
- Morten Nøjgaard. *La fable antique I. La fable grecque avant Phèdre*. Arnold Busck. 1964.
- Jean Piaget. *Le structuralisme*. P.U.F. Que sais-je 1311. 1968.
- Vladimir Propp. *Morphologie du conte*. Seuil. Points. 1970. (*Morfologija skazki*. Leningrad. Akademia. 1928).
- A.R. Radcliffe-Brown. The Study of Kinship Systems. — *Journal of the Royal Anthropol. Institute*. vol. 71. 1941.
- Paul Ricoeur. *Le conflit des interprétations*. Seuil. 1969.
- Denis de Rougemont. *L'Amour et l'Occident*. Plon. 1939.
- Jean-Paul Sartre. *Critique de la raison dialectique*. 1960.
- Lucien Sebag. Myten: Kode og meddelelse. — *P. Madsen*. 1970. (76-93). (Les Mythes: code et message. — *Les Temps Modernes* 226/Mars 1965).
- Léopold Sudre. Les Allusions à la légende de Tristan dans la littérature du moyen âge. — *Romania* 15. 1886. (534-557).
- Peter Szondi. L'Herméneutique de Schleiermacher. — *Poétique* 1. 1970. (141-155).
- Morten Thing. *Ideologier og litteratur*. Kurasje. 1973.
- N. Troubetzkoy. La Phonologie actuelle. — *Psychologie du langage*. 1933.

Harald Weinrich. Structures narratives du mythe. — *Poétique* 1. 1970. (25-34).

Jan de Vries. *Forschungsgeschichte der Mythologie*. Freiburg/München Karl Alber. 1961.

R. Zenker. Die Tristansage und das persische Epos von Wîs und Râmin. — *Romanische Forschungen*. XXIX. Band. Erlangen. 1911. (321-369).

Tekstkritiske udgaver — Tristan og Isolde:

Betty C. Bushey. *Tristan als Mönch*. Göppingen. Kümmerle. 1974.

E.K. Busse. *Ulrich von Türheim*. — Palästra cccxi. Berlin. 1913.

R.L. Curtis. *Le Roman de Tristan en prose I*. München. Max Hueber Verlag. 1963. *Le Roman de Tristan en prose II*. Leiden. E.J. Brill. 1976.

Ernst Hoepffner. *La Folie Tristan de Berne*. 2e éd. revue et corrigée. Strasbourg. 1949.

Ernst Hoepffner. *La Folie Tristan d'Oxford*. 2e éd. revue et corrigée. Strasbourg. 1943.

Eugen Kölbing. *Die nordische und die englische Version der Tristansage I-II*. Heilbronn. 1878-1882.

F. Lichtenstein. *Eilhart von Oberge. Tristrant*. Strassburg. 1877.

R. Lichtenstein. *Heinrich's von Freiberg Tristan*. Leipzig. 1877. Amsterdam Editions Rodopi. 1966.

George P. McNeill. *Sir Tristrem*. Edinburgh and London. 1886. Johnson Reprint Corp. 1966.

Ernest Muret, *Bérout*. *Le Roman de Tristan*. 4e éd. revue par L.-M. Defourques. Paris. CFMA. 1972.

Jean Rychner. *Les lais de Marie de France*. Paris. CFMA. 1966.

Gottfried Weber. *Gottfried von Strassburg. Tristan*. Darmstadt. 1967.

Bartina H. Wind. *Les Fragments du Tristan de Thomas*. Genève-Paris. TLF. 1960.

Oversættelse (gendigtning):

Joseph Bédier. *Le Roman de Tristan et Iseut*. (1900). L'Édition
d'art. H. Piazza. 1946.

CORRIGENDA

Udgaver:

- p. 32 10. Læs: (*Ulrich von Türheim*), ed. H.F. Massmann. *Tristan und Isolt*. Leipzig. 1843, ikke E.K. Busse.
11. Læs: Bechstein, ikke Lichtenstein.
- p. 64 Læs: H.F. Massmann. *Tristan und Isolt*. Leipzig. 1843, ikke E.K. Busse.
Læs: R. Bechstein. *Heinrich's von Freiberg Tristan*. Leipzig. 1877. Amsterdam. Editions Rodopi. 1966, ikke R. Lichtenstein.

